

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Sonja Majcen

SUVERENOST V PROCESU GLOBALIZACIJE

Diplomsko delo

Ljubljana 2006

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Sonja Majcen

Mentor: izr. prof. dr. Andrej Lukšič

SUVERENOST V PROCESU GLOBALIZACIJE

Diplomsko delo

Ljubljana 2006

SUVERENOST V PROCESU GLOBALIZACIJE

Suverenost kot pojem se je znašel v krizi, saj njegove teoretične opredelitve izgubljajo osnove, na katerih temeljijo. Globalizacija in njene posledice so povzročile propadanje moči suverenosti nacionalnih držav. Novonastali akterji so postali v odnosu do njih enakovredni in včasih tudi nadrejeni partner, zato ne moremo več govoriti o obstoju vestfalske suverenosti iz leta 1648, saj je razvoj družbe povzročil nove paradigme, ki so vplivale na vzpostavitev in razvoj novih teoretičnih konceptov. Suverenost je tako postala deljiv koncept, ki ruši binarna nasprotja in ustaljene prakse akterjev, natančneje postmoderni koncept, ki se v osnovnih značilnostih loči od modernega. Moderna suverenost je v zatonu, saj se ni sposobna prilagoditi novim realnostim časa, katere označujejo globalizacijski produkti in v katerem so odnosi postali transnacionalni in večnivojski. Rezultat tega je fragmentacija in razsrediščenje avtoritet. Suverenost je tako izgubila svojo osnovno značilnost nedeljivega, najvišjega koncepta oblasti in postala orodje različnih političnih interesov ter element identitete nacionalnih držav.

KLJUČNE BESEDE: Suverenost, globalizacija, nacionalna država, transnacionalni akterji.

SOVEREIGNTY IN THE PROCESS OF GLOBALIZATION

The concept of sovereignty has found itself in a crisis, for its theoretical definitions are losing the fundamentals on which they are constructed on. Globalisation and its consequences brought about the decline of power of sovereignty of the national state. The newly originated actors are in the relationship with the national states not only equal, but sometimes even the superior partner. Because of that, we can no longer talk about the existence of the Westphalian sovereignty from 1648, for new paradigms arose from social development, which were influential in the restoration and development of new theoretical concepts. Sovereignty became a divisible concept, that destroys binary oppositions, more accurately the postmodern concept, which distinguishes itself from the modern concept in his basic characteristics. Modern sovereignty is in decline, as it is not capable to adjust to the new actuality characterized by products of globalisation and in which relations are transnational and multilevel. This is resulting in fragmentation and decentralisation of authorities. Sovereignty lost its fundamental characteristic of undividedness, the highest concept of authority and became a tool of different political interests and also a key element of national state identity.

KEY WORDS: Sovereignty, globalization, national state, transnational actors.

KAZALO

KAZALO	4
1. UVOD	6
2. METODOLOŠKO- HIPOTETIČNI OKVIR	8
2.1 OPREDELITEV PROBLEMA, CILJI PREUČEVANJA IN HIPOTEZE	8
2.2 PRISTOP IN UPORABLJENE METODE	9
2.3 STRUKTURA NALOGE	10
3. OPREDELITEV SUVERENOSTI	11
4. OPREDELITEV GLOBALIZACIJE	14
4.1 KRONOLOŠKI PREGLED GLOBALIZACIJE	17
4.1.1 PREDMODERNA GLOBALIZACIJA	17
4.1.2 ZGODNJA MODERNA GLOBALIZACIJA	18
4.1.3 MODERNA GLOBALIZACIJA	18
4.1.4 GLOBALIZACIJA DANES	18
4.2 POMEN GLOBALIZACIJE ZA DELOVANJE SISTEMA/SKUPNOSTI; GLOBALNO UPRAVLJANJE	19
5. KONFLIKT KONCEPTOV	23
5.1 VPLIV GLOBALIZACIJE NA KONCEPT SUVERENOSTI	23
5.1.1 SUVERENOST NOVONASTALIH DRŽAV	23
5.1.2 SUVERENOST NA MEDNARODNEM PRIZORIŠČU	25
5.1.3 ČLOVEKOVE PRAVICE KOT PRIMER OMEJEVANJA SUVERENOSTI	30
5.2 NOVI NOSILCI SUVERENOSTI	33

6. NOVE SUVERENOSTI.....	38
6.1 IMPERIALNA SUVERENOST.....	40
7. ALTERNATIVI.....	42
7.1 ROUSENAUJEVO MULTICENTRIČNO UPRAVLJANJE.....	42
7.2 TRANSNACIONALNA DRŽAVA.....	45
8. ZAKLJUČKI.....	46
9. VIRI IN LITERATURA.....	49

1. UVOD

Pojem suverenosti se je znašel v krizi. Tako na teoretski ravni kot na praktični ravni. Saj sodobna država, kot nosilka koncepta suverenosti, ni več sposobna sama delovati na mednarodnem prizorišču in nastopati kot edino in avtonomno središče oblasti. V odnosih se je znašla v podrejenem položaju in v omrežju avtoritet spremenila svojo vlogo. Moderni suverenosti konkurirajo nove oblike suverenosti z novimi nosilci. Spremenila se je struktura mednarodne skupnosti in povečala intenziteta odnosov, kar se je posledično odrazilo v delovanju nacionalne države. Le-ta ima v multicentrični mreži odnosov novo vlogo. Ob vsem tem pa se spreminja tudi vestfalski koncept suverenosti, saj dobiva nove dimenzije in opredelitve.

Nacionalna država že z nastankom in priznanjem suverenosti, le-to izgublja oziroma se ji omejuje. Nadalje, povezovanje in vključevanje v razne nadnacionalne institucije, kot posledica procesa globalizacije, predstavljata nadaljnji poseg v nacionalno suverenost in ponovno omejevanje, saj je potrebno standarde, norme in pravila višje oblasti, ki jih te nadnacionalne institucije predstavljajo, obvezno sprejeti, še preden se države dejansko vključijo vanje.

Ob novih akterjih, kot so transnacionalne korporacije, vladne in nevladne mednarodne organizacije in podobno, suverenost nacionalnih držav omejujejo tudi različne vrednote. Nujnost spoštovanja teh vrednot (npr. človekovih pravic), lahko omejuje izvajanje najvišje oblike oblasti v državi oziroma omejuje implementacijo politike določene nacionalne države. Ob potencialnem nespoštovanju teh vrednot je možna intervencija v jurisdikcijo države, ki na primer krši človekove pravice, s čimer je njena suverenost ponovno omejena.

Za lažje razumevanje te krize je potrebno pojma suverenost in proces globalizacije teoretično opredeliti, določiti moramo njun izvor in opredeliti trenuten medsebojni odnos. V ta namen sem se usmerila v pojmovanje suverenosti v zadnji fazi globalizacije, ki ima na vlogo države v mednarodni skupnosti po mojem mnenju najintenzivnejši in največji vpliv. Takšno pojmovanje nam omogoča tudi lažjo analizo delovanja države kot nosilke koncepta, njene vloge in pomena novih akterjev na

mednarodnem prizorišču. Tradicionalni nosilec suverenosti ima sedaj nove konkurente, saj deluje v mreži odnosov, v katerih ne velja več teritorialna omejitev.

Vse omenjeno nas vodi k novemu, drugačnemu razmišljanju o obstoju pojma suverenost. Sprašujemo se, ali o njem še lahko govorimo. Ugotoviti želimo, ali obstaja nova oblika suverenosti kot produkt globalizacije, in če, kako jo definirati, kakšen je njen koncept v nenehnem globaliziranju in kdo so njeni dejanski nosilci.

V diplomskem delu bom poiskala odgovore na zastavljena vprašanja in poskušala nakazati smer razmišljanja v zvezi s ponovnim opredeljevanjem konceptov v politični teoriji.

2. METODOLOŠKO- HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 OPREDELITEV PROBLEMA, CILJI PREUČEVANJA IN HIPOTEZE

Globalizacija je proces, ki je zajel vse ravni družbenega življenja. Predstavlja način delovanja mednarodne skupnosti, ki temelji na vedno večji povezanosti akterjev na vseh ravneh delovanja. Danes lahko govorimo o intenziteti tega procesa, saj je država v mednarodni areni izgubila vlogo edinega, dominantnega in avtonomnega akterja. Prostor si je začela deliti z novimi akterji, med katere sodijo multinacionalne korporacije, nevladne organizacije, razna družbena gibanja in podobno.

Nacionalna država kot suvereni akter je postala predmet novih teoretičnih definicij. Koncept suverenosti, ki ji daje glavni pomen, je ob tem posledično predmet redefiniranja in novega pojasnjevanja. Vestfalsko pojmovanje najvišje oblasti je postavljeno pod vprašaj. Minilo je že več kot štiristo let od njegovega nastanka in približno sto petdeset let od njegove popolne uporabnosti v praksi. Ta star koncept je v okvirih novega delovanja mednarodne skupnosti neustrezen, zato je eden od ciljev diplomskega dela tudi analizirati delovanje suverenosti v današnji fazi globalizacije, predvsem vpliv njenih produktov na sam koncept.

Za raziskovanje in analiziranje sem postavila osnovno hipotezo, ki se glasi:

Globalizacija omejuje in zmanjšuje suverenost nacionalnih držav.

V diplomskem delu jo bom potrdila oziroma zavrnila na osnovi analize delovanja nacionalne države v mednarodni areni, ter na primeru človekovih pravic, kot globalni vrednoti ali problema, ki močno vpliva na suverenost nacionalnih držav. Ob tem bom predstavila tudi vidik nastajanja novih nacionalnih držav in pridobivanja suverenosti letih v procesih današnje globalizacije. Zastavila sem si naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kdo so novi nosilci suverenosti in ali lahko o njih sploh govorimo?
- Ali lahko govorimo o novih oblikah suverenosti?
- Kakšne alternative imamo v prihodnosti glede upravljanja globalne družbe?

Preučila bom torej obnašanje koncepta suverenosti v globalizaciji, vpliv le-te nanjo, njegove nove definicije ter nosilce. Alternative naj bi predstavljale možne uspešne ureditve globalne družbe.

2.2 PRISTOP IN UPORABLJENE METODE

V diplomskem delu sem uporabila naslednje metode raziskovanja: analizo sekundarnih virov in analizo internetnih virov. Med sekundarnimi viri so predstavljale pomemben vir relevantnih podatkov znanstvene monografije ter strokovni članki. Osnovni literaturi mojega diplomskega dela sta Mattuccijeva Novoveška država, za osnovno razumevanje koncepta države in Heldova, McGrewjeva in Perratonova Politics, Economics and Culture, za opredelitev in boljše razumevanje procesa globalizacije.

Diplomska naloga temelji na deskriptivni analizi, v katero sem skušala zajeti celotno problematiko teoretičnega koncepta suverenosti v procesu globalizacije (natančneje njeno zadnje obdobje), odnose med pojmom suverenost in globalizacija, oblikovanje novih nosilcev suverenosti ter novih konceptov pojmovanja najvišje oblasti. Predstavila sem tudi alternativni oblikovanja globalne družbe s spremenjenimi politološkimi koncepti oblasti in delovanja.

2.3 STRUKTURA NALOGE

Po opredelitvi temeljnih pojmov v uvodu diplomskega dela, to sta koncept suverenosti in proces globalizacije, sem v nadaljevanju opredelila problem, postavila hipotezo in raziskovalna vprašanja. V tem delu sem si zastavila tudi raziskovalna vprašanja.

V tretjem in četrtem poglavju sem povzela definicije suverenosti različnih avtorjev, delovanje in pojmovanje procesa globalizacije ter njegov kratek kronološki pregled.

V nadaljevanju sem delo razdelila na pet vsebinskih poglavij. V prvem sem opisala delovanje koncepta suverenosti v današnjem obdobju globalizacije in njegov vpliv na nastanek novih nacionalnih držav, delovanje teh držav na mednarodnem prizorišču oziroma njihovo vključevanje v mednarodna telesa. V zadnjem delu prvega poglavja sem opozorila na pomembnost globalnega problema človekovih pravic in njegov vpliv na suverenost nacionalnih držav. V drugem poglavju sem opisala pomen novonastalih nosilcev suverenosti in njihov odnos do nacionalne države. V tretjem poglavju sem razložila nujnost oblikovanja novega koncepta suverenosti in nove teoretične opredelitve le-tega v mednarodni odvisnosti odnosov in delovanj. Posebej sem predstavila Negrijev in Hardtov koncept imperialne suverenosti, v četrtem poglavju pa sem natančneje predstavila Rousenaujevo pojmovanje globalnega upravljanja in Beckovo alternativo, ki jo imenujemo tudi »transnacionalna država«, kot pomembni alternativni novemu globalnemu redu in upravljanju.

V zaključku so strnjeno predstavljeni sklepi, odgovori na zastavljena raziskovalna vprašanja, potrditev hipoteze, ter seznam literature in virov.

3. OPREDELITEV SUVERENOSTI

Država ali nacionalna država kot nosilka suverenosti je relativno nova tvorba, ki je nastala leta 1648 z Vestfalskim mirom. Takrat so opredelili tudi koncept suverenosti. Bistveno načelo tega sporazuma ali miru je, da vladar ozemlja, ki določa postavo, določa tudi vero tega ozemlja. Iz tega izhaja dejstvo, da je vladar suveren, saj nad njim ni nobene višje oblasti oziroma vladar je suveren, saj nad sabo ne priznava nobene višje sile ali oblasti. S tem so bili postavljeni temeljni elementi moderne nacionalne države: ljudstvo, ozemlje in vladar, ki mu bistveno načelo Vestfalskega sporazuma daje legitimnost oblasti, torej legitimnost, da vlada. Od takrat naprej države posedujejo notranjo in zunanjo suverenost. Slednja pomeni neodvisnost od zunanje oblasti. S tem ji je priznana tudi pozicija hegemonia. Suverenost je dejansko definirana kot idealni pojem, ki državi daje enak pravni status (Simoniti 1999: 19- 28). Kar pomeni, da je Vestfalski mir moderni državi v bistvu prinesel najvišjo kontrolo nad njenim ozemljem, pravilo neintervencije v druge suverene države ter vzpostavitev moči oziroma oblasti nad svojo družbo. Države so bile spoznane kot primarne politične skupnosti, ki imajo v okvirih svoje lastne legitimne avtoritete pravico izvajati in določati pravila na svojem ozemlju (Hirst in Thompson 1999: 256- 258).

Ob tem je pomembno definirati pomen zunanje in notranje suverenosti kot dve različni dimenziji suverenosti. V idealno- tipski obliki pomeni notranja suverenost države kot nosilke le-te, da ima država popoln nadzor nad prebivalstvom na svojem ozemlju in samostojno določa politike v okvirih lastnega ozemlja. Zunanja suverenost definira odnose med državami v mednarodnih odnosih in pomeni, da nad državo ni višje oblasti, ki bi ji ukazovala, skratka govorimo o avtonomiji države kot take. Ta koncept suverenosti je veljal za anarhični mednarodni sistem, v katerem je imela država za vzdrževanje v ustavi zapisanega reda, monopol nad fizično prisilo. Vzpostavitev mednarodnega prava in njegovo uveljavljanje, je državi prinesla monopol nad uporabo sile na globalnem prizorišču za vzdrževanje mednarodnega reda, ki je bil rezultat dogovora med državami. Za ohranitev reda zoper grožnjam le-temu, se je uveljavila legitimna uporaba sile nad drugimi državami (Simoniti 1999: 19- 28). Ta sistem, ki se je vzpostavil v Vestfaliji leta 1648, je bil sistem mednarodnega prava in regulacije, ki je trajal do leta 1945. V njem so bile države avtonomni akterji ter neodvisne v svojih

odločitvah in akcijah. Svoje politike so oblikovale same, brez kakršnekoli višje avtoritete, ki bi določala njihove akcije in delovanje (Held in drugi 1999: 39).

»Vzpostavitev moderne nacionalne države in inkorporiranje vseh civilizacij v meddržavni sistem je izoblikovalo svet, ki je organiziran in deljen na notranje in zunanje področje - notranji svet kot teritorialno omejene nacionalne politike in zunanji svet diplomatskih, varnostnih in vojaških zadev« (Held in drugi 1999: 32). Keohane (2003: 151- 152) trdi, da se je suverenost popolnoma artikulirala šele v 18. in 19. stoletju, ko je postala temelj koeksistence držav v sistemu držav.

Idealno- tipski koncept suverenosti je rezultat evropske moderne in je nastal vzporedno z evolucijo evropske moderne. Govorimo o modernem konceptu, ki se konstituira preko binarnih nasprotij (Negri in Hardt 2003: 70, 121- 122).

Po obeh svetovnih vojnah so začeli pojmu suverenosti pripisovati negativne značilnosti. Pripisovali so mu pozitivne korelacije z nacionalizmom, nacionalističnim ponosom in zavestjo. Ti koncepti so bili gonilna sila politike od druge polovice 19. stoletja (Simoniti 1999: 19- 32). Kljub temu je sistem, ki se je vzpostavil v Vestfaliji in je potegnil za seboj vse navedene dogodke ter določil značilnosti delovanja nacionalne države, v mislih imamo predvsem neinterveniranje v tuje države in vzpostavljanje suverenosti na lastnem teritoriju, še danes osnovni princip mednarodne družbe. Vestfalski sistem je oblikoval sistem ravnotežja moči, ki pa sta ga kasneje prva in druga svetovna vojna porušili.

Obdobje po drugi svetovni vojni označuje propad vestfalskega sistema in vzpostavitev novega modela mednarodne regulacije in sistema, katerih začetke štejemo s podpisom Ustanovne listine Združenih narodov, s katero so se ponovno postavila vprašanja razmerij prava nacionalne države in prava širše mednarodne skupnosti. V mreži mednarodnih odnosov se je porušil koncept suverenosti držav. Avtoriteta držav in sistemi oblikovanja odločitev se fragmentirajo, saj so postali stvar deljenih mnenj v mreži transnacionalnih odnosov.

Razvoj koncepta suverenosti je bil pomemben za vzpostavitev vzajemnega prepoznavanja, v katerem je šlo zgolj za podpiranje držav pri pravicah njihove lastne

jurisdikcije na njihovem teritoriju in v skupnosti (Held in drugi 1999: 37). V današnjem času, pa z vstopom nacionalne države na mednarodno prizorišče ta koncept ne obstoji, saj država nima več nadzora nad prelivom v mejah lastnega teritorija, zato se njena vloga spremeni oziroma zmanjša.

»Vse od obdobja razsvetljenstva je vedno obstajala napetost med univerzalnimi načeli in suverenostjo države« (Soros 2003: 151). V bistvu lahko govorimo o napetosti med nacionalno državo in univerzalnimi principi svobode, enakopravnosti in bratstva že od Vestfalskega miru dalje. Zato je ta koncept suverenosti časovno neusklajen, kljub temu pa je v mednarodnih odnosih še vedno ključen. Predstavlja začetno točko, temelj za nadaljnjo graditev tako imenovane globalne družbe (Soros 2003: 168).

Po Matteucciju (1999: 87- 88) predstavlja država posebno obliko organizacije za prisilo, ki ima v okvirih lastnega teritorija pod okriljem neko družbeno skupino. Ta organizacija tako loči svojo skupino od drugih družbenih skupin. Takšno državo označujejo naslednji elementi: ljudstvo, lastno ozemlje ter suverena oblast nad tem ljudstvom v okviru lastnega ozemlja.

Ključne oziroma temeljne predpostavke koncepta suverenosti, kot so izvajanje najvišje oblasti v mejah svojega lastnega ozemlja, enakopravnost nacionalnih držav in nedotakljivost držav oziroma prepovedano vmešavanje v njihovo notranjo jurisdikcijo, so zdaj pod drobnogledom glede njihovega pomena v globaliziranem svetu, v katerem nacionalna država ni edini akter, obstajajo deljene avtoritete, različne ravni delovanja in se je njena vloga spremenila.

4. OPREDELITEV GLOBALIZACIJE

Besedo globalizacija, ki je bila menda v »zadnjih letih največkrat navajana, še na začetku devetdesetih let pa je skoraj ni bilo zaslediti« (Giddens v Svetličič 2004: 9), avtorji različno definirajo. Najbolj izpostavljeni sta dve veji definiranja, statistična in teoretična, čeprav nobena od njiju ne pove vsega. Gre za multidisciplinarno družbeno paradigmo, ki po Rizmanu (Svetličič 2004: 19) označuje identifikacijo svetovnih družbenih procesov oziroma po Holmu in Sorensenu označuje »čezmejno identifikacijo ekonomskih, političnih, družbenih in kulturnih odnosov« (Streeten v Svetličič 2004: 19). O globalizaciji obstajajo različna mnenja in pogledi. Nekateri jo vidijo kot proces, ki svet povezuje, omogoča večjo družbeno enotnost in bogastvo ter skrbi za človeško dobrobit, spet drugi pa nanjo gledajo kot na proces, ki povzroča vedno večji prepad med bogatimi in revnimi, med posameznimi državami, in vzpostavlja pogoje za lažje izkoriščanje.

Globalne politike je termin, ki označuje krčenje političnih odnosov v času in prostoru; predstavlja povečanje oziroma širjenje politične moči in politične dejavnosti preko mej moderne nacionalne države. Politične odločitve in dejavnosti so postale povezane v kompleksna omrežja političnih odločitev in interakcij, s čimer se izniči staro pojmovanje politike, ki politiko deli na zunanjo in notranjo ter poudarja pomen teritorialnosti. Postavljajo se nove konceptualne razlike med pojmi »domače-mednarodno«, »notranje-zunanje«, »teritorialno- neteritorialno« (Walker v Held in drugi 1999: 50). Države in vlade ostajajo močni akterji v mednarodni skupnosti, vendar pa so prisiljene svoj položaj deliti z novonastalimi akterji oziroma subjekti, kot so razne agencije in organizacije, zato lahko govorimo o globalizaciji kot o »rešitvi problemov, ki jih tradicionalna moderna ni mogla več rešiti na svojih predpostavkah« (Brezovšek 2003b: 14). Vedno večji pomen in vpliv pridobivajo razne medvladne organizacije, mednarodne agencije in režimi, ki delujejo v različnem teritorialnem dosegu in določajo nek skupni okvir delovanja. Ob tem ne smemo pozabiti omeniti tudi »navidezne« supranacionalne institucije (npr. Evropska unija). Globalno politiko oblikujejo vsi ti transnacionalni akterji, ob njih pa še razne oblike skupinskega pritiska na mednarodnem nivoju, nevladne organizacije, multinacionalne korporacije, razna družbena gibanja itd. Nastanek in vedno večja politična moč, ki jo imajo omenjene organizacije, daje

ponovno v razmišljanje obstoj in pomen vestfalskega sistema danes (Held in drugi 1999: 49- 51).

Globalizacija ima nekoliko drugačen učinek tudi glede predajanja svoje suverenosti. Ne moremo govoriti samo o prenašanju suverenosti na višje ravni odločanja, ampak tudi o prenašanju le-te na nižje ravni, kar imenujemo lokalizacija. Te nižje ravni so poddržavne teritorialne enote, regije, lokalna samouprava itd. (Brezovšek 2003a: 6). Vse to vodi v fragmentacijo avtoritet, upravljanja in odločanja.

Politološko razčlenitev globalizacije podaja Scholte (2005: 15- 17, 54- 59), ki definicije razdeli v pet skupin. Po prvi gre za internacionalizacijo, v kateri je globalizacija v bistvu proces naraščajoče mednarodne izmenjave in medsebojne odvisnosti. Po drugi definiciji je globalizacija v bistvu liberalizacija in vse deluje v luči odpravljanja ovir med državami, v smeri vzpostavljanja odprte globalne ekonomije. Gre skratka za procese mednarodnega ekonomskega povezovanja. Tretja definicija govori o globalizaciji kot o univerzalizaciji, o »planetarni sintezi kultur«. Četrta, najodmevnejša, enači globalizacijo z vesternizacijo ali modernizacijo. V njej gre za dominantnost družbenih struktur modernosti. Peta definicija pa razume globalizacijo kot deteritorializacijo oziroma širjenje suprateritorialnosti, v smislu rekonfiguracije geografije, kar pomeni, da družbenega prostora ne obvladujejo več v prvi vrsti teritorialni prostori, teritorialne razdalje in teritorialne meje.

Poznamo tri različne pristope h globalizaciji (Held in drugi 1999: 2- 10):

- a) hiperglobaliste, katerih temeljna teza je, da se svet razvija v ekonomsko, politično in družbeno enoto, ob tem pa se fragmentira vloga nacionalnih držav;
- b) skeptike, ki poudarjajo pomen nacionalne države in njene vloge v mreži odnosov, ki so rezultat namišljene globalizacije (zanje se vloga nacionalne države krepi kot posledica globalizacije na način ustvarjanja novih institucij, s čimer širijo svoj vpliv);
- c) preoblikovalce ali transformiste, ki analizirajo gonilne sile globalizacije in njihove vplive in na nek način povezujejo prve in druge, ob tem pa poudarjajo pomen transformiranja temeljih moči držav in njihovega okolja.

Podobno kot Held tudi Giddens deli pristope globalizacije v dve skupini; na hiperglobaliste in na skeptike, vendar se sam ne uvršča v nobeno od njih, saj v obeh vidi pomanjkljivosti definiranja in analiziranja procesa. Hiperglobalistom očita navdušenost nad globalizacijo in njeno časovno definiranje, saj naj bi bila le-ta na začetku svojega razvoja. Skeptikom pa očita podcenjevanje tega pojava. Sam se uvršča v skupino, ki je ne definira. Svetličič privrženec te skupine imenuje realisti (Svetličič 2004: 23).

Globalizacija je združila in med seboj povezala vsa področja delovanja družbe. V diplomskem delu je poudarek na politični globalizaciji, ki predstavlja (Lechner in Boli 2000: 195- 196) proces poenotenja političnih teles, saj je svet sestavljen iz enakih političnih enot, imenovanih nacionalne države. Druga dimenzija predstavlja poenotenje delovanja nacionalnih držav in povečanja odgovornosti sodelovanja na določenih področjih, kar posledično vodi do prevzemanja enakih struktur delovanja in oblik političnih enot (demokracije, delitve oblasti itd.). Tretja dimenzija predstavlja nastanek in porast medvladnih organizacij, ki so sestavljene iz nacionalnih držav in se povezujejo v enotno organizacijo za doseg skupnih ciljev.

Številni avtorji različno opredeljujejo pojem globalizacija. Za nekatere je »proces (ali vrsta procesov), ki zajema transformacijo v prostorski organizaciji družbenih odnosov in transakcij - v smislu izražanja njene razširjenosti, intenzivnosti, hitrosti in vplivnosti - transkontinentalnih ali interkontinentalnih prelivanj ter transformacijo omrežij aktivnosti, interakcij, in izvajanja oblasti« (Held in drugi 1999: 16). Potrebno je dodati, da je »globalizacija visoko diferenciran fenomen, ki vključuje različne aktivnosti in interakcije na področju politike, vojske, ekonomije, kulture, migracij in ekologije« (Held in drugi 1999: 23). Held in McGrew (2002: 5) globalno politiko definirata kot razširjeno obliko političnih omrežij in aktivnosti. V bistvu gre za visoko povezanost političnih omrežij, v katerih se kažejo takojšnji odzivi političnih odločitev.

Problemi, ki nastajajo v mednarodni skupnosti, niso več omejeni na posamezne države. Nacionalne suverene države niso sposobne same reševati problemov, ki so povezani s terorizmom, okoljevarstvom, mamili ipd., zato vse te politike postajajo globalne, postajajo stvar več držav oziroma nadsacionalnih organizacij, ki določajo načine njihovega reševanja in ob tem ne razmišljajo teritorialno in neintervenirajoče.

4.1 KRONOLOŠKI PREGLED GLOBALIZACIJE

Globalizacija ni nov družbenozgodovinski pojav. Gre za proces, ki predstavlja nekakšno »nadaljevanje liberalizacije mednarodne trgovine, ki se je začela sredi 19. stoletja« (Svetličič 2004: 25). »Kindlerberger meni, da se je zgodovina globalizacije začela s čezmejno trgovino na velike razdalje« (Kindlerberger v Svetličič 2004: 25). Splošno sprejeta definicija, po kateri je globalizacija fenomen moderne dobe, ne vzdrži, saj nam obstoj raznih svetovnih religij in trgovinskih mrež v srednjem govori o tem, da je globalizacija dolg zgodovinski proces (Held in drugi 1999: 12- 13). Zato je globalizacijo možno razdeliti na »štiri velika obdobja: predmoderna, zgodnja moderna doba zahodne ekspanzije, moderna industrijska doba in sodobna doba od leta 1945 do danes« (Held in drugi 1999: 26). Na slednji je tudi poudarek v diplomskem delu, predvsem na spreminjanju in omejevanju koncepta suverenosti v procesu politične globalizacije, pri katerem se spreminjajo načini doseganja politične oblasti, avtoritete in oblike vladanja oziroma upravljanja.

4.1.1 PREDMODERNA GLOBALIZACIJA

Predmoderna doba označuje zelo dolgo obdobje, ki se je začelo z nastajanjem različnih ločenih centrov agrarnih civilizacij v Evraziji, Afriki in Ameriki pred devet do enajst tisoč leti. Glavni akterji v tej fazi globalizacije so bili vojaški in politični imperiji, svetovne religije in migracijska gibanja nomadskih ljudstev ter kmečkih družb. Med religijami in civilizacijami je potekala menjava na daljša razmerja. To obdobje globalizacije označujejo medregionalna in medcivilizacijska povezovanja, ki so bila v domeni političnih in vojaških imperijev. Spremljale so jo svetovne religije, nomadske invazije in ekspanzija kmetijstva ob spremljavi epidemij raznih bolezni (Held in drugi 1999: 415- 418).

4.1.2 ZGODNJA MODERNA GLOBALIZACIJA

Zgodnjo moderno globalizacijo uvrščamo v obdobje med leti 1500 in 1850. V tem času lahko govorimo tudi o vzponu Zahoda. V tem zgodovinskem procesu so bili postavljeni temelji za razvoj in oblikovanje ključnih institucij evropske modernosti in za razvoj tehnologije. Nadaljnji razvoj politično pomembnih surovin je vodil v vzpostavitev evropskega globalnega imperija. Značilnosti zgodnje moderne globalizacije so tudi demografski, okoljski in epidemiološki preliv med Evropo, Ameriko in Oceanijo. Pomembno je izpostaviti tudi dejstvo, da je v tem času prihajalo do vedno večje globalne ekonomske povezanosti (Held in drugi 1999: 418- 421).

4.1.3 MODERNA GLOBALIZACIJA

O moderni globalizaciji govorimo v obdobju med leti 1850 in 1945. V tem času opazimo vedno večjo povezanost držav glede skupnih problemov, kakršna sta npr. onesnaževanje voda in razširjenost težke industrije, kar posredno vpliva na zdravje ljudi. Kasneje se ti problemi oblikujejo v skupne politike. V primerjavi z zgodnjim modernim obdobjem opazimo večji poudarek na globaliziranju. Lahko govorimo o difuziji, cirkulaciji zahodnih ideologij in diskurza. Prej je to bila domena teološkega in religioznega diskurza. Učinki moderne globalizacije se kažejo v politično vojaških učinkih, trgovanju in investicijah, v migracijah ter v kulturi (Held in drugi 1999: 421-424).

4.1.4 GLOBALIZACIJA DANES

O preoblikovanju globalnih prelivov in povezav govorimo po letu 1945. Druga svetovna vojna in njene posledice predstavljajo novo obdobje v zgodovini globalizacije,

ki nam daje ponovno v premislek določene standarde in koncepte v politični teoriji. Preoblikovali so se načini in oblike vladanja, pravil, politik, prava, vojaških zadev, vseh dimenzij ekonomske aktivnosti itd. V tej globalizaciji smo priča številnim inovacijam na področjih infrastrukture, komunikacij in prometa (Held in drugi 1999: 425). Vzporedno se na novo vzpostavljajo in oblikujejo »institucije globalnega upravljanja in regulacije« (Held in drugi 1999: 425).

Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti na ekonomski pomen, ki je vzvod za to povezovanje. Gre za vedno večje »multilateralno ekonomsko povezovanje in regionalni nadzor« (Held in drugi 1999: 426). Nacionalna gospodarstva so postavljena pod drobnogled novih oblik ureditev v globalni domeni.

Današnja globalizacija je rezultat zgodovinskega razvoja njenih predhodnih oblik in je kot taka »produkt unikatnega preobrata družbenih, političnih, ekonomskih in tehnoloških sil« (Held in drugi 1999: 429). Ob tem ne smemo zanemariti tudi velikost, množičnost in obsežnost ter vpliv političnih, ekonomskih in kulturnih prelivov ter povezovanj (Held in drugi 1999: 431).

V današnji globalizaciji lahko govorimo o deteritorializaciji politik in pravil vladanja, ter o vzpostavljanju novih oblik teritorializacije, kar imenujemo regionalizem (Held in drugi 1999: 32). Po Watersu (2002: 13- 14) razlikujemo delovanje mednarodnih odnosov glede na predmet njihovega delovanja. V 19. stoletju so bile v ospredju dileme kot so vojna, zavezništva, diplomacija in kolonializem, danes pa so v ospredju trgovina, finančni management in kulturni odnosi. Mednarodno delovanje se je spremenilo v transnacionalno delovanje.

4.2 POMEN GLOBALIZACIJE ZA DELOVANJE SISTEMA/SKUPNOSTI; GLOBALNO UPRAVLJANJE

Trenutna politična globalizacija transformira svetovno politično ureditev z »rekonstrukcijo tradicionalnih oblik državne suverenosti in na novo urejuje mednarodne

politične odnose« (Held in drugi 1999: 85). Vzpostavlja se globalno upravljanje, ki je kompleksnejše in regulira ter intervenira v vse aspekte globalnih odnosov (Held in McGrew 2002: xi). Teorije vestfalskega državocentričnega sistema so tako v zatonu.

Trenutna svetovna ureditev je zelo kompleksna, tekmovalna in medsebojno povezana. Odnosi med državami so tako na globalni kot na regionalni ravni političnih omrežij (Held in drugi 1999: 85-86). Nobena država ne more delovati v tej mreži odnosov neodvisno, saj ji neka višja avtoriteta določa načine delovanja na njenem lastnem ozemlju, ji vsiljuje norme delovanja in oblikovanja pravil ter izvajanja politične oblasti. Za dobre gospodarske rezultate je potrebna ekonomska povezanost, ki zahteva sprejetje in upoštevanje določenih pravil. Sistem države je tako oblikovan z »outputi« in ne kot avtonomno središče oblikovanja oblasti. Države se zato vključujejo v razne organizacije, transnacionalne akterje, kot so razne medvladne organizacije, ki tvorijo »kompleksno obliko multilateralnega globalnega upravljanja« (Held in drugi 1999: 85), kot dokaz multiplega in presegajočega političnega procesa (Held in drugi 1999: 85- 86).

V današnjem času so v ospredju trendi odpravljanja meja, relociranja avtoritet, zmanjševanja moči držav in širjenja moči nevladnih organizacij, ki se kažejo v vzpostavljanju novega pojma - globalno upravljanje.

S podpisom Ustanovne listine Združenih narodov in nastankom Organizacije Združenih narodov, z začetkom delovanja njenih ključnih institucij ter agencij se je vzpostavil nov politični red, ki je spodkopal vestfalski sistem državocentričnosti v tem smislu, da država na svojem ozemlju ni več ključni oblikovalec lastnih politik. To vlogo prevzamejo nadnacionalne institucije, ki določajo pravila za delovanje in vzpostavljanje sistema, ki niso več vezana na določeno ozemlje. Govorimo o deterritorializaciji in fragmentaciji oblikovanja in implementiranja politik. Vse osnove določene ureditve v posameznih državah so rezultat povezanosti le-teh v meddržavnih odnosih, so torej njen produkt in ne lastna konstrukcija ali ideja posamezne države.

Globalizacija je na ta način vzpostavila močno povezanost med različnimi akterji in spremenila delovanje globalnega sistema v multinivojsko upravljanje, ki zajema lokalne, nacionalne, regionalne in globalne ravni. Napredek tehnologije in komunikacij je povzročil vedno večjo povezanost, posredno tudi nov način globalnega upravljanja.

Globalizacija je povzročila transformacijo določenih konceptov v politični teoriji (legitimnost, teritorialnost in suverenost) in s tem tudi transformacijo političnega telesa, s čimer imamo v mislih predvsem državo, katere vloga se je sicer temeljito spremenila, kljub temu pa še vedno ostaja ključna v odnosih med drugimi subjekti na mednarodnem prizorišču. Nevidni upravljalci, kot so vladne in nevladne mednarodne organizacije, multinacionalne korporacije in podobno, predstavljajo nove oblike avtoritet in si delijo moč z državo. Delujejo v mrežah odnosov, ki so križni, zato govorimo o križnih odnosih med akterji na nacionalnih, multinacionalnih, mednarodnih, lokalnih in regionalnih ravneh.

Mednarodni sistem držav naj bi bil po Nettlu in Robertsonu (Waters 2002: 106-107) vpet v deljenje oblasti na mednarodni ravni za omogočanje kolektivne varnosti, v vzpostavljanje mednarodnih vrednot in norm v primerih uporabe nasilja, v olajšanje distribucijskih učinkov mednarodne stratifikacije in v koordiniranje menjav na področjih trgovine, migracij itd.

Negri in Hardt (2003: 25) vidita razvoj globalnega sistema kot razvoj stroja, katerega cilj je nenehno vsiljevanje procedur kontraktualizacije. Posledično se pokaže potreba po avtoriteti. Stroj vnaprej določa načine implementiranja oblasti in njene dejavnosti v širšem družbenem prostoru.

Globalno upravljanje je posledica globalizacijskih sil in predstavlja trend vedno večje fragmentacije in deteritorializacije. Posledica tega je relociranje avtoritet v multiple smeri. Sprva se področja in avtoritete fragmentirajo do svojega bistva, nato pa se ponovno integrirajo na ravneh, ki presegajo zmožnosti nacionalnih držav. Globalno upravljanje zato predstavlja identifikacijo in soočanje s problemi globalne narave, kar je omogočilo oblikovanje okvira, v katerem nastajajo in se vzpostavljajo nadsionalne institucije in možnost delovanja civilne globalne družbe (Hewson in Sinclair 1999: 3-22).

Globalno upravljanje je torej pojem, ki zajema delovanje na mednarodni ravni, natančneje, delovanje tistega, kar nacionalne države upravljajo na nacionalni ravni (Rosenau 1999: 287- 301). Ob tem se vzpostavi razlika med vladanjem in upravljanjem. Upravljanje preraste zmožnosti vladanja, saj zajema celoten spekter družbeno razvojne

ureditve, kar seveda vladanju ne uspe (Scholte 2005: 141). Vse to je posledica deteritorializacije, deljene avtoritete, številnih odnosov, akterjev in različnih ravni delovanja. Hierarhija odnosov ne obstoja in država postaja le ena od virov avtoritet. Govorimo lahko o sferah avtoritet, ki dejansko označujejo koncept »governance« (o.p. upravljanje), koncept formalnih in neformalnih avtoritet, ki so ali niso vezane na ozemlje (Rosenau 1999: 287- 301). Globalno upravljanje tako predstavlja multipli karakter delovanja, vendar je potrebno dodati, da takšno upravljanje ne vodi v centralizirano svetovno vlado, v kateri bi se suverenost prenesla navzgor (Scholte 2005: 213), ampak se za lažje delovanje vzpostavljajo enotni standardi.

Hirst in Thompson (1999: 275) menita, da je globalno upravljane možno na petih ravneh. Prvo raven določajo sporazumi med največjimi razvitimi državami, (še posebej G-7), drugo pa predstavlja večje število držav, ki ustvarjajo mednarodne agencije za upravljanje določenega ekonomskega področja (npr. Svetovna trgovinska organizacija). Tretja raven je določena za reguliranje večjih ekonomskih oziroma gospodarskih območij s sporazumi in raznimi tvorbami (npr. EU in NAFTA). Na četrti ravni govorimo o upravljanju preko državnih politik, ki uravnavajo sodelovanje in konkurenco med podjetji in pomembnejšimi družbenimi interesi. Zadnjo, peto raven določajo regionalne politike, ki omogočajo kolektivne politike za industrijska območja. »Takšni institucionalni dogovori in strategije zagotavljajo minimalni nivo mednarodnega ekonomskega upravljanja« (Hirst in Thompson 1999: 275).

Z vzpostavljanjem novega globalnega delovanja se spreminjata mednarodni in globalni red. Vzpostavlja se globalno upravljanje, ki pa nima nič skupnega z nastankom nove svetovne države, zato govorimo o globalnem upravljanju kot rezultatu poenotenja delovanja, skratka, kontraktualizacije v mrežah odnosov, avtoritet in podobno. Upravlja se predvsem na tistih področjih, ki presegajo nacionalne zmožnosti, vendar se posledično odražajo v njenem delovanju. Učinki globalnega upravljanja so vidni v ureditvah držav, njenih standardih, načinih delovanja, pa tudi v spremenjenem delovanju mednarodnih režimov ter odnosov.

5. KONFLIKT KONCEPTOV

V tem poglavju bom analizirala hipotezo in iskala možne odgovore na raziskovalna vprašanja v zvezi z uveljavljanjem koncepta suverenosti ob nastanku nacionalne države, o vključevanju nacionalne države na mednarodno prizorišče in o vplivu vrednot na suverenost nacionalnih držav. Poskušala bom ugotoviti, ali še lahko govorimo o suverenosti nacionalnih držav, ali je ta koncept še sploh relevanten za aktualno politično misel in nenazadnje, kakšna je njegova vloga v novih odnosih v globaliziranem okolju.

5.1 VPLIV GLOBALIZACIJE NA KONCEPT SUVERENOSTI

Podobno kot je potekal proces vključevanja družbenih področji v politično oziroma v državno sfero (npr. kultura, gospodarstvo, pravo itd.), je potekal tudi prenos suverenosti države glede teh področij na nadnacionalne institucije, organizacije. Govorimo o »spill over« procesu družbenega področja na raven države in nadalje na nadnacionalno raven. S tem se suverenost prenaša in tudi omejuje.

V diplomskem delu bom natančneje obravnavala zadnje obdobje globalizacije, to je tisto, ki poteka danes in se od predhodnih razlikuje v tem, da na novo transformira oziroma rekonstruira oblast, moč nacionalne države in vzpostavlja nove mreže odnosov, kar predstavlja izhodišče za ponovno in poglobljeno razmišljanje o tradicionalnih konceptih politične teorije.

5.1.1 SUVERENOST NOVONASTALIH DRŽAV

Po razpadu bipolarnega sistema se srečujemo s procesom nastajanja novih držav, ki še vedno traja. Pogoj za njihov nastanek je formalnopravno priznanje mednarodne

skupnosti, natančneje zahoda oziroma zahodnih držav. Ko novonastale države izpolnijo zadnji element svoje državnosti, to je priznanje, se nam porodi vprašanje njihove dejanskosti kot subjekta, akterja in nosilca moči v mreži meddržavih odnosov (Simoniti 1999: 12). Po Rizmanu (2005: 586) sta suverenost in avtonomija temeljna oziroma ključna pogoja, da lahko neka politična skupnost samo sebe spozna za nacionalno državo. Ta dva atributa sta priznanje politične skupnosti, da je pridobila potrebna zagotovila in pogoje za izvajanje politike družbenega razvoja.

Pridobitev priznanja suverenosti in avtonomije je omejitev suverenosti, saj se morajo zanj države prilagoditi normam, ki jih določa mednarodna skupnost prevladujočih zahodnih držav. Simoniti govori o prilagajanju civilizacijskemu standardu, dominantnemu zahodnemu (Simoniti 1999: 32- 34). Civilizacijski standard v spremenjenem diskurzu lahko imenujemo tudi sredstvo za globaliziranje držav, saj zajema norme in vrednote, ki jih morajo države sprejeti, če želijo dobiti potrditev mednarodne skupnosti oziroma če želijo pristopiti k raznim nadnacionalnim organizacijam, ki so v domeni zahodnih držav. Te namreč propagirajo civilizacijske standarde liberalne ideologije o spoštovanju demokracije, temeljnih človekovih pravic, proste trgovine, svobode, pravičnosti, tržnega gospodarstva, parlamentarne demokracije itd. Pristop v ta civilizacijski okvir oziroma v nadaljnjo globalizacijo je pogoj za pridobitev tako imenovane suverenosti, ki je že v osnovi omejena. Država ni suverena, če ne more izvajati najvišje oblasti, le-ta pa je okrnjena ob sprejemanju civilizacijskih standardov. Ob tem lahko potegnemo vzporednice z ustavno suverenostjo (Simoniti 1999: 32- 58), ki jo imajo države. Zatakne se že pri osnovnem pomenu ustavne suverenosti, saj vanjo posegajo s standardi, normami in zakoni, ki jih morajo države sprejeti, če se želijo vključiti v civilizacijski okvir. V igri je skratka omejevanje ustavne suverenosti z zapovedovanjem skupnih civilizacijskih standardov, ki so sredstvo globaliziranja liberalne ideologije.

Že omejena suverenost se nanaša na prilagajanje držav, ki želijo vstopiti v zahodno družino držav, njihovim konceptom in kasneje njihovim institucijam. Prepuščeno jim je ohranjanje in vzpostavljanje demokracije, vendar pa morajo ob tem oblikovati svoje socialno in politično življenje po konceptih in vrednotah zahoda. Balažic (2004: 2002) meni, da širjenje zahodnega reda poteka po njegovih interesih, zato lahko trdimo, da gre za reprodukcijo klasičnih političnih modelov, ki so stvar civilizacijskega okolja, ki je

trenutno v rokah zahodnega »hegemon«. Tudi Fukuyama (Waters 2002: 153- 154) trdi, da se globalizacija kaže v procesih širjenja politične kulturne liberalne demokracije, kar dokazuje naraščajoče število novonastalih liberalno demokratičnih držav. Med leti 1975 in 1991 je bilo priznanih kar šestdeset liberalnih demokracij.

Negri in Hardt (2003: 18) prepoznavata pravni red Organizacije Združenih narodov kot temelj razvijanja mednarodnega pravnega reda, predvsem v smeri legitimiranja in priznavanja suverenosti nacionalnim državam. Vendar pa je učinkovitost tega pravnega vidika možna le pod pogojem uspešnega prenosa suverenosti na pravni nadvladni center.

Iz vsega omenjenega je razvidno, da je suverenost teh držav zelo omejena, saj o dejanskem posedovanju suverenosti lahko govorimo le v zvezi z odločitvami držav glede vključitve v te zahodne organizacije. Simoniti (1999: 18) govori o diktatu civilizacijskega okolja, ki je sedaj v domeni zahodnih držav. Podobno tudi Wendt (Keohane 2003: 153) trdi, da države internalizirajo norme suverenosti, ki jih določajo višje oblasti. Širjenje tega civilizacijskega okolja namreč poteka po načelih in standardih tega okolja.

5.1.2 SUVERENOST NA MEDNARODNEM PRIZORIŠČU

Suverenost držav (kot njihova temeljna vrednota in načelo), je v različnih procesih omejevanja. Ker se je spremenil način delovanja globalne politike in mednarodne skupnosti, je tudi več načinov omejevanja. Novi problemi, novi akterji, večja gospodarska moč in podobno, vodijo države tudi v samoomejevanje lastne suverenosti. To dokazujejo tudi Held in drugi (1999: 55- 57), ki menijo, da je suverenost nacionalne države omejena, kadar nastopa v odnosu do višje, neodvisne, neteritorialne oblike oblasti v okvirih odločanja, ki presegajo nacionalne meje. Razvoj mednarodnih agencij in organizacij je prispeval k drugačnemu pojmovanju oblikovanja odločitev v sferi svetovne politike. Nacionalne politike so tako postale del globalnega, regionalnega in multilateralnega sistema upravljanja, kar opazimo v različnih področjih družbenega

življenja, v katerih je vedno večja tendenca k institucionalizaciji transnacionalnih odnosov in omrežij. Vse to se odraža v odnosih in dejavnostih, ki potekajo preko meja nacionalnih držav, kjer le-te nimajo največje moči določanja o aktivnostih in politikah.

Novi globalni problemi, kot so onesnaževanje okolja, človekove pravice, varnost, migracije, epidemije itd., so prešli meje nacionalnih držav, zato tudi reševanje le-teh poteka na več nivojih in manj transparentno. Ne obstaja več samo en dominanten akter ali oblastna avtoriteta, ki bi nadzirala reševanje teh globalnih problemov. Problemi postajajo vse bolj kolektivna in multilateralna zadeva in predstavljajo supranacionalne vrednote (Rizman 2005: 581, 585, 591). Vse to vodi v omejevanje suverenosti kot temeljne vrednote. Held (Beck 2003: 61) meni, da novi pogoji in sile, ki so se vzpostavile, korenito spreminjajo kontekste nacionalne politike, način delovanja ter administracijske in institucionalne strukture, zato lahko trdimo, da omejujejo nacionalno avtonomijo in suverenost. V globalni politiki ju zato moramo spoznati kot razcepljeno in deljeno moč med različnimi akterji na različnih ravneh.

Zaradi tržne in državne globalizacije, ki se odraža v delovanju držav v mednarodnih organizacijah, država izgublja moč in jo skupaj s pristojnostmi prenaša na regionalne in multilateralne organizacije (ki so produkt globaliziranja sveta), z novim oblikovanjem globalnega upravljanja in z internacionalizacijo političnega odločanja. V tej globalni družbi različnih akterjev se spreminjajo razmerja moči in vplivanja. Države so na nekaterih področjih neučinkovite, zato se povezujejo. V ta namen zmanjšujejo svojo suverenost, posledično pridobivajo na moči novi akterji, kot so razne nevladne organizacije, transnacionalna podjetja itd. Na ta način si s temi akterji delijo moč in vpliv (Svetličič 2004: 129, Held in McGrew 2002: 6). »Vse večja institucionalizacija mednarodnih ekonomskih odnosov ter njihovo regionalno urejanje (na primer EU) spodjedata avtonomijo države in jo spreminjata bolj v izvajalca regionalnih in globalnih režimov« (Svetličič 2004: 129). Država na račun globalizacije in njenih produktov izgublja. Ne izgublja pa na področjih ustvarjanja pogojev za delovanje teh multinacionalnih akterjev, predvsem transnacionalnih korporacij, saj jim določa pogoje delovanja in jih v posameznih državah legitimira. To se dogaja zaradi večje konkurenčnosti držav, ki dajejo možnosti za delovanje svojim podjetjem, zato država predstavlja konstitutivni del globalizacijskih procesov (Svetličič 2004: 130- 131, Hirst in Thompsom 1999: 257).

Held (Waters 2002: 124) navaja primere, ki omejujejo suverenost držav:

- »Povečanje ekonomskih in kulturnih povezav zmanjšuje oblast in učinkovitost vlad na nacionalni ravni. Le-te na svojih mejah niso več sposobne nadzirati pretoka idej in ekonomskih dobrin. Instrumenti notranje politike postanejo posledično neuporabni;
- Zaradi naraščanja obsega in števila transnacionalnih procesov se moč države še nadalje zmanjšuje (npr. transnacionalne korporacije so pogosto večje in močnejše od mnogih vlad);
- Veliko tradicionalnih področij državne odgovornosti (npr. obramba, komunikacije, ekonomski management) mora biti koordiniranih na mednarodni ali medvladni ravni;
- Države so tako zavezane predati suverenost v okvir večjih političnih enot (npr. EU, ASEAN), multilateralnih pogodb (npr. NATO, OPEC, APEC) ali mednarodnih organizacij (npr. OZN, WTO, IMF);
- Nastaja sistem »globalnega upravljanja« s svojim lastnim političnim razvojem in administrativnim sistemom, kar povzroča nadaljnje zmanjševanje državne moči;
- Vse to zagotavlja osnovo za razvoj supranacionalne države z dominantno prisilno in zakonodajno močjo.«

Tudi Negri in Hardt (2003: 278- 279) navajata razloge za omejevanje nacionalne suverenosti. Po njunem mnenju so to bomba, denar in eter. Razvoj jedrske tehnologije je omejil delovanje suverenih nacionalnih držav, saj jim je bila odvzeta moč odločanja o vojni in miru. Denar je druga oblika omejevanja suverenosti, saj ne pozna teritorialnih meja. Razkrajanje upravljanja komunikacij, strukturiranje izobraževalnih sistemov ipd. predstavljajo eter. Suverenost je podrejena komunikaciji, saj se artikulira skozi komunikacijske sisteme.

Prenos in zmanjševanje suverenosti ni enkratno dejanje (Mathews 2003: 211). To je vidno predvsem pri sprejemanju zakonodaje na mednarodni ali regionalni ravni (primer Evropska Unija), ki prevlada nad zakonodajo držav članic, zato so jo le-te primorane sprejeti kot lastno in vključiti v svojo zakonodajo. To potrjuje tudi Mann (Waters 2002: 219) in dodaja še prenos fiskalne suverenosti držav članic EU s sprejemom skupne valute (Euro) ter načine trgovanja med državami članicami, ki ne omejujejo delovanje »enotnega trga«.

Ob vsem tem se nam zastavlja vprašanje, zakaj države sploh prenašajo suverenost na mednarodne organizacije. Ob lažjem reševanju globalnih problemov, Abbott in Snidal (Koenig- Archibugi 2002: 63- 64) navajata še naslednje razloge: države s prenosom suverenosti lažje in učinkoviteje trgujejo z drugimi državami, povečujejo svoj politični vpliv v mednarodni skupnosti ter lažje uveljavljajo dogovorjene politike kljub političnim spremembam v določeni državi (npr. zamenjava vlade itd.).

Ob vsem tem ne smemo zanemariti pomena suverenosti, saj je ta še vedno izhodiščna točka razvijanja in ali zaviranja mednarodnih odnosov (Soros 2003: 168). Po Woods-u (2002: 28- 29) globalizacija ustvarja nove probleme, ki so rešljivi samo s sodelovanjem, koordinacijo in regulacijo, ki prehajajo meje nacionalnih držav, zato so vzpostavljene nove ravni odločanja in oblikovanja odločitev (regionalna, supranacionalna, subnacionalna itd.) To ustvarja nove transformirane oblike izvajanja oblasti, križne avtoritete, multiple centre politične ali kakšne druge moči oziroma oblasti, zato ne moremo več govoriti o suverenosti kot o pojmu samemu po sebi in se moramo zavedati, da v mednarodnih odnosih nima več najvišje pozicije. To potrjuje predvsem dejstvo, da sta koncepta nacionalne suverenosti in politične avtonomije postavljena v širše okvire vladanja oziroma upravljanja. Vsa ključna področja vladne politike so zdaj stvar več ravni odločanja, v smeri globalnega in regionalnega procesa, za katere je potrebno sodelovanje in nadzor preko meja. Ideja samostojne in zaprte države ni mogoča, saj procesi, odločitve in delovanje potekajo preko meja nacionalnih držav. Politična oblast in moč se je repositionirala, rekonceptualizirala v smeri vse večjega omrežja multiple politične moči (Held in drugi 1999: 436- 452).

Hirst in Thompsom (1999: 9- 11) menita, da multinacionalna podjetja ostajajo domena nacionalnih držav, saj so podvržena nacionalni regulaciji, za razliko od transnacionalnih korporacij, v katerih država ni zmožna izvajati kontrole nad delovanjem tega subjekta in tako predstavlja resnično globaliziranje ekonomije. Mirno lahko dodam, da nacionalne vlade izgubljajo del svoje oblasti oziroma moči na račun teh transnacionalnih akterjev, raznih mednarodnih agencij in gibanj. Vendar pa država ostaja najmočnejša v izvajanju kontrole nad svojimi državljani, predstavlja njihove interese na mednarodnem prizorišču in jih tako mednarodno legitimira (Hirst in Thompsom 1999: 13, 257, 267).

Held in McGrew (2002: 7) menita, da je suverenost nacionalnih držav v današnjem času ogrožena zaradi sprejemanja odločitev na različnih ravneh. Mreže odnosov, deljene avtoritete, konflikti zaradi različnih interpretacij dolžnosti in pravic izničujejo pomen neomejene suverenosti nacionalnih držav in zmanjšujejo njeno avtonomijo z oblikovanjem in sprejemanjem dobičkov in stroškov, ki vplivajo na institucionalni okvir in suverenost držav s »spreminjanjem ravnotežja med nacionalnimi, regionalnimi in mednarodnimi legalnimi okviri in administrativnimi praksami« (Held in drugi 1999: 81). Čeprav se večji del politične moči prenaša na dominantne avtoritete, je nekaj vseeno ostaja v rokah držav. Ker izvajanje najvišje oblasti ni več možno na natančno določenem teritoriju, govorimo o deteritorializaciji, ki je ena glavnih značilnosti sedanje politične globalizacije (Held in drugi 1999: 74- 81). Kot pravita Hirst in Thompson, so države danes »manj avtonomne, imajo manj popolnega nadzora nad ekonomskimi in družbenimi procesi na svojem ozemlju in so manj sposobne vzdrževati nacionalno raznolikost ter kulturno homogenost« (Hirst in Thompson v Svetličič 2004: 128). Zaradi vsega naštetega je potrebno, da se nacionalne, mednarodne in regionalne ravni oblasti združijo v relativno integriran sistem, da bi zagotovile učinkovitejši in bolj povezan sistema upravljanja (Hirst in Thompson 1999: 269- 270).

Kot smo že omenili, transnacionalne korporacije, kot eden izmed ključnih protagonistov globalizacije, najbolj zmanjšujejo vlogo in moč države (in s tem suverenosti), čeprav za učinkoviteje delovanje potrebujejo močne nacionalne vlade, ki jim postavljajo pogoje delovanja. Države sprejemajo obstoj teh korporacij, na katere tudi prenesejo del svoje suverenosti (Hamelink 1993: 371- 390, Hirst in Thompson 1999: 277). Tako ostajajo v njihovi domeni le »občinske« politike, ki so stvar zagotavljanja svetovljanskih storitev (pravice gejev, splav, pravice živali itd.). Druge politike so stvar ekonomije, kjer so oblikujejo novi centri odločanja. Lahko trdimo, da se je vloga nacionalne države temeljno spremenila od Kenesijanske dobe dalje. Države so manj avtonomne, na svojem ozemlju nimajo več tolikšne kontrole nad ekonomskimi in političnimi procesi, njihov vpliv se bistveno zmanjšuje, izgubile pa so tudi pravico do svobodnega izvajanja zunanje moči in oblasti (Hirst in Thompson 1999: 263- 265). Država po Brezovšku (2003a: 7) deluje le kot arena za legitimno usklajevanje interesov, arena za sklepanje pogodb in njihovo implementiranje.

S pojavom globalnega omrežja odnosov je nov okvir delovanja politike izpodbil koncept vestfalske suverenosti. Globalizacija oziroma njeni učinki so omejili suverenost držav in postavili pod vprašaj njen koncept, vendar moramo na tem mestu pripomniti, da sta prenos in omejitve suverenosti prostovoljna, kar je razvidno iz vključevanja novih članic v Evropsko unijo. Kljub temu pa ne smemo pozabiti negativnih učinkov ne vključevanja v te organizacije (npr. zmanjševanje ekonomske rasti zaradi raznih izvoznih carin itd.).

Če gledamo to iz enodimenzionalnega vidika, potem lahko zagotovo trdimo, da novi akterji spodkopavajo suverenost nacionalnih držav. Ob tem pa je potrebno pripomniti, da tradicionalna koncepcija suverenosti ne more več obstati v novem globaliziranem svetu, zato jo je potrebno na novo definirati in rekonceptualizirati.

5.1.3 ČLOVEKOVE PRAVICE KOT PRIMER OMEJEVANJA SUVERENOSTI

Človekove pravice so se institucionalizirale v raznih režimih, organizacijah, gibanjih, konvencijah in deklaracijah (npr. Deklaracija o človekovih pravicah, leta 1948). Z ustanovitvijo Organizacije Združenih narodov leta 1945, so postale temelj mednarodne skupnosti, univerzalna vrednota in način delovanja akterjev. Ob vsem tem pa so postale tudi orodje za intervencije in poseganje v notranjo jurisdikcijo nacionalnih držav in s tem omejile njihovo suverenost. Nacionalna oblast je postala podrejena »oblasti«, ideji človekovih pravic. Njihov nastanek in inkorporiranje v temeljne vrednote liberalne demokracije sta povzročila nezmožnost povsem neodvisnega delovanja suverenih držav v okviru njenega ozemlja, kar je postavilo pod vprašaj koncept suverenosti.

Človekove pravice so konstrukt Zahoda in delujejo »kot strategija podreditve zahodnim civilizacijskim standardom« (Simoniti 1999: 40). Govorimo o političnem pritisku, ki se odraža v zmanjševanju nacionalne suverenosti, saj država oziroma njena oblast s svojimi državljani ne sme početi vsega, kar je v njenem nacionalnem interesu. Zmanjševanje suverenosti dejansko pomeni »odpravljanje stoletne doktrine in prakse o neintervenciji« (Simoniti 1999: 40). Civilizacijski standardi oziroma ravnanje po njihovih predpisih je v bistvu zahteva po omejevanju suverenosti, saj je ob kršitvi

možna intervencija v »suvereno« državo. V primeru kršitve civilizacijskih standardov so zakoni in oblast nelegitimni, zato v imenu »univerzalne vrednote« po njih seže neka višja oblast.

Ob vsem tem se nam poraja vprašanje pomena teh civilizacijskih standardov, ki so danes v domeni zahodnih državah, natančneje, raznih mednarodnih organizacij, ki propagirajo te standarde. Za lažje infiltriranje v posamezne družbe oziroma države jim je pripisan pridevnik »univerzalni«. Kot smo že omenili, gre za liberalne vrednote, ki so višje od državne oblasti in ki omejujejo suverenost s tem, da morajo države te standarde nujno sprejeti, le-ti pa vodijo v nadaljnjo odvisnost držav od raznih organizacij oziroma od mrež odnosov na različnih ravneh (Simoniti 1999: 40- 52).

Človekove pravice oziroma njihovo zaščito in propagiranje lahko torej označimo kot »deljeno odgovornost«. Država izvaja nadzor nad lastnim prebivalstvom, vendar pod nadzorom mednarodne skupnosti (DUPI 1999: 45). Vzpostavimo lahko novo binarno nasprotje: nacionalna suverenost in skupna mednarodna odgovornost.

Nadzor nad varovanjem človekovih pravic imajo v rokah razne mednarodne vladne organizacije (npr. Združeni narodi) in razne mednarodne nevladne organizacije (npr. Amnesty International), ki nadzirajo implementiranje določenih podpisanih konvencij in pogodb o zaščiti te vrednote, ob tem pa vzpostavljajo nov pravni okvir mednarodne skupnosti.

Obstoj mednarodnih človekovih pravic lahko pomeni vdor v notranje zadeve države (Held in drugi 1999: 66). Balažic (2004: 202) izpostavlja (kar smo že nakazali), zahodni konstrukt človekovih pravic, kot nujni pogoj za neomejeno cirkulacijo in akumulacijo kapitala. Ob tem pa Beck (2003: 117) dodaja, da obstaja več koncepcij človekovih pravic, zato se države ali mednarodne organizacije odločijo za tisto, ki jim bo najbolj v »pomoč«. Najpogosteje je uporabljena »univerzalna« koncepcija, torej zahodni koncept človekovih pravic, ki ob predpostavki, da so le-te kršene, predstavlja predpogoj za vmešavanje.

Spoštovanje avtonomije subjektov in vedno večje propagiranje spoštovanja in varovanja človekovih pravic v političnih odnosih postavlja nova načela. Ta lahko ogrožajo načelo

učinkovite državne moči in s tem suverenost kot najvišje načelo države izrinjajo z najpomembnejšega položaja v mednarodnih odnosih. Vestfalski državocentrični sistem izginja, v ospredje pa prihajajo načela in principi, ki presegajo nacionalne meje. Dejansko gre za omejevanje suverenosti v mreži odnosov na mednarodnem prizorišču (Held in drugi 1999: 69- 71). Kot pravi Held (2003a: 169), so se spremembe v strukturi mednarodne skupnosti odrazile v vedno večji zaščiti človekovih pravic s strani različnih akterjev v okviru novega sistema pravne regulacije. Ta omejuje izvajanje najvišje in avtonomne oblasti na lastnem teritoriju, s tem pa omejuje tudi idealno-tipski oziroma vestfalski koncept suverenosti. V ospredje prihaja ljudska suverenost (Waters 2002: 134), ki je nad suverenostjo nacionalnih držav. Človekove pravice oziroma ljudska suverenost presegajo nacionalne domene in so predmet celotne mednarodne skupnosti. Nacionalna država tako ne more več legitimno izvajati politike nad svojimi državljani, ampak je dolžna upoštevati ljudsko suverenost. Človekove pravice so postale legitimno orodje intervencij in nadzora.

Evropska unija in njena Konvencija o človekovih pravicah omejujeta državam svobodo delovanja na tem področju. Država ni več pristojna sama določati svoje politike in se s sprejemom Konvencije odpove delu suverenosti na tem področju. Ob njeni kršitvi je zato možna intervencija raznih mednarodnih organizacij, z različnimi sredstvi in instrumenti zunanje politike. V ta namen Negri in Hardt (2003: 28) predstavita delovanje policijskega prava, ki so ga legitimirale univerzalne vrednote. Intervencije zato delujejo v imenu vrednote »pravičnosti«.

Svetličič (2004: 146) meni, da je globalizacija pripomogla k večji demokratizaciji sveta, saj uvaja pravila in standarde, predvsem na področju človekovih pravic. Kot primer navaja širitev Evropske unije, ki sprejema le demokratične države, ki že imajo sprejete in zakoreninjenimi »univerzalne« standarde.

5.2 NOVI NOSILCI SUVERENOSTI

Ob vseh razpravah o omejevanju suverenosti nacionalne države se nam poraja vprašanje, kdo so novi nosilci suverenosti. Glede na ugotovitve v predhodnih poglavjih, da dejansko skoraj ne moremo več govoriti o nacionalni državi kot edini nosilki suverenosti in da lahko govorimo samo o deljeni suverenosti, lahko postavimo novo tezo o nosilcih te opevane suverenosti. To bi lahko bile nadnacionalne institucije, nadnacionalne oziroma mednarodne organizacije, transnacionalne korporacije ali pa mednarodna skupnost kot celota. Nacionalna država ni več edini akter na mednarodnem prizorišču, ni več sposobna avtonomno delovati in odločati o svojih zadevah. Na njene odločitve in dejanja vplivajo razne mednarodne vladne in nevladne organizacije, razna gibanja, korporacije in podobno.

Novonastali akterji (njihov porast je očitnejši po letu 1980), kot so multinacionalne korporacije, nacionalne korporacije in transnacionalne korporacije, razne nevladne organizacije (Rdeči križ, prostovoljna združenja posameznikov), skupine pritiska (Greenpeace), športne organizacije (Mednarodni Olimpijski komite), verski forumi (Svetovni muslimanski kongres), družbena gibanja, neprofitne organizacije, in o igralcih, ki predstavljajo javni sektor (npr. razne banke na nadnacionalnem nivoju), oblikujejo globalno politiko in postajajo dokaj enakovreden partner nacionalni državi, zato si z njo začnejo deliti pozicijo nosilca suverenosti, pa tudi moč in oblast.

Z nastankom moderne nacionalne države se je vzpostavil način avtonomnega vladanja tega vrhovnega in suverena subjekta, z nastajanjem transnacionalnih oblik organiziranja in dejavnosti, pa je na nek način začel izumirati. Vedno pogosteje se sprašujemo o anonimnem sistemu moči, ki je vedno bolj v rokah transnacionalnih organizacij in multinacionalnih korporacij. Le-te postajajo vse bolj neodvisen akter. Nov politični red temelji na širjenju vladnih organizacij, transnacionalnih praks in omrežij menjave. Vpliv zahodne trgovine, menjave in politične organiziranosti, se odraža v prehajanju direktnega reda in v dajanju vpliva novim oblikam neteritorialne globalizacije. Gre za močan ekonomsko nacionalni interes, ki je pogosto ohranil položaj hegemonov v okviru preseganja kolonialno teritorialnih teženj v zameno za nevidno vladanje bank, podjetji in mednarodnih organizacij. Gre za proces, ki se je začel po

drugi svetovni vojni in še vedno traja (Held in drugi 1999: 43). Po Watersu (2002: 149) so se v tem obdobju razširili tokovi delovanja, posledično pa so se vzpostavile mednarodne vladne organizacije, ki so nacionalnim državam spodkopale suverenost in jo še vedno ogrožajo. Po Matteucciju (1999: 189- 192) suverenost nacionalnih držav najbolj ogrožajo transnacionalne korporacije. Definira jih kot novega nosilca suverenosti, saj nad njimi ni nobene višje oblasti in izvajajo oblast, ki ni podrejena nobeni višji sili.

Transnacionalne korporacije in podjetja v neposredni povezavi z razvojem tehnologije, ekonomije itd., »poskušajo spremeniti povojni mednarodni sistem, ki je temeljil na nacionalni suverenosti držav, v enotni transnacionalni sistem produkcije, distribucije, trgovine, potrošnje in kulture. V takšnem transnacionalnem svetovnem redu so interesi nacionalne suverenosti dajejo prostor interesom transnacionalnih korporacij in kapitala« (Raghavan 1993: 66). Svetličič (2004: 134) meni, da lahko govorimo o deljeni avtoriteti med državami in nedržavnimi akterji, ali o kooperativni avtonomiji oziroma suverenosti. Beck (2003: 176) dodaja, da države s prenosom svojih pristojnosti in oblastnih sredstev na transnacionalne akterje okrepijo svoj položaj v mednarodni strukturi, povečajo možnosti nadzora in prispevajo k oblikovanju globalne družbe. Kljub temu, da govorimo o zmanjševanju suverenosti nacionalnih držav pa moramo poudariti, da igrajo države kot akterji v mednarodnih odnosih še vedno ključno vlogo. Po Rizmanu (2005: 579) ostaja v procesih globalizacije država še vedno privlačna, da nanjo apliciramo koncept suverene politične volje. Finančne in industrijske moči po Negriju in Hardtu (2003: 38- 39) oblikujejo tudi nove subjekte, producente, skratka, potrebe, družbene odnose, telesa in misli. Kapital, ki pospešuje globalizacijske procese je v nasprotju z delovanjem suverenosti. Suverenost družbeno polje brzda, kapital pa ga dejansko uničuje. Koncepta sta protislovna. Strukture moderne suverenosti (pravo in sila) omejujejo delovanje kapitala (Negri in Hardt 2003: 264- 272).

Transnacionalne korporacije so začele ob koncu sedemdesetih let širiti svojo dejavnost po vsem svetu in tako postale »temeljno gibalno gospodarske in politične transformacije postkolonialnih držav in podrejenih področjih« (Negri in Hardt 2003: 206). Delovanje transnacionalnih korporacij je zmanjšalo pristojnost države pri posredovanju in izenačevanju profitnih stopenj ter nadzoru nad zagotavljanjem delovanja kapitalističnega interesa. Korporacije so začele interesom države vsiljevati svoje

partikularne. Vse to je povzročilo spodkopavanje moči nacionalnih držav (Negri in Hardt 2003: 206, 250- 253). Ko transnacionalne korporacije vstopijo v okvir nacionalnih držav, jih le-te ne morejo več nadzorovati.

O korporacijski moči lahko dejansko govorimo kot o nenadzorovani. Standarde, ki si jih določajo korporacije same, države kasneje sprejmejo za svoje. S tem se pristojnosti prenašajo na regionalne in mednarodne organizacije, kar nas lahko dejansko vodi v vzpostavitev novega mednarodnega sistema. Svetličič imenuje to globoinstitucionalizacija, ki je kombinacija tržnih procesov globalizacije od spodaj in globalizacije uravnavanja delovanja držav, ki se kaže v regionalnih in mednarodnih organizacijah od zgoraj. Gre za kombiniranje podjetniške in državocentrične globalizacije. Na tej točki se mora vloga države redefinirati in rekonceptualizirati. Vse to vodi v delegiranje moči oziroma suverenosti na mednarodne organizacije z načinom oblikovanja globalnega vladanja in internacionalizacijo političnega odločanja (Svetličič 2004: 126- 129).

Beck (2003: 14, 57- 58) meni, da imajo transnacionalna podjetja dve ključni vlogi. To sta vlogi oblikovanja gospodarstva in oblikovanje družbe. Ob tem navaja Rousenau-a, ki meni, da morajo nacionalne države deliti svojo moč z različnimi mednarodnimi organizacijami, transnacionalnimi koncerni, različnimi družbenimi gibanji in nevladnimi organizacijami, ki spodjedajo moč nacionalnih držav. Vsi vključeni imajo svojo strategijo delovanja. Ključni spremenljivki držav sta diplomacija in nacionalna moč, pri transnacionalnih akterjih pa razne subpolitike. Obstaja konkurenčno razmerje med nacionalnimi državami in transnacionalnimi akterji, ki ga lahko imenujemo razmerje izpodrivanja. V tem odnosu so močnejši transnacionalni akterji, predvsem transnacionalni koncerni, ki sami ustvarjajo že 53 odstotkov vse gospodarske vrednosti.

Po Mathewsovi (2003: 204- 212) je globalizacijska sila kot posledica tehnološke ekspanzije povzročila nastajanje novih identitet in interesov, ki so se zapletla v omrežja odnosov, v katerih so se institucionalizirale formalne oblike delovanja. Pridobile so vlogo, ki jo je imela država na nekaterih področjih (zdravstvo, izdelovanje političnih, znanstvenih, tehnoloških analiz, storitev itd.) in jo silijo v sodelovanje. Ob tem preko različnih nevladnih organizacij vzpostavljajo tudi nove kanale vplivanja na državljane. Te nevladne organizacije so postale enakovreden partner v pogajanjih z drugimi

mednarodnimi organizacijami, postavljajo norme in standarde ter ščitijo interese svoje lastne ciljne skupine. Države se v takšnih partnerskih odnosih pogosto znajdejo v podrejeni vlogi.

Nevladne organizacije so predmet številnih definicij, ki nikoli ne zajamejo vsega. Negri in Hardt (2003: 255- 256) nevladno organizacijo definirata kot organizacijo, ki predstavlja ljudstvo in je popolnoma neodvisna od državnih struktur. Njihovo področje delovanja je razširjeno na vseh ravneh delovanja (lokalni, nacionalni in nadnacionalni). Predstavljajo eno najmočnejših in najučinkovitejših oblik organizacij sodobnega globalnega reda. Temelj njihovega delovanja je univerzalno moralno poslanstvo. Ob tem moramo poudariti njihovo nesistemsost, saj delujejo zunaj državno institucionalnih struktur, s čimer neposredno ogrožajo statično koncepcijo sprejemanja odločitev, posledično pa postavljajo pod vprašaj tudi koncept nacionalne suverenosti, predvsem z zagotavljanjem prioritete civilne družbe nad prioriteta države. V ospredju je ljudska suverenost, ki je nad suverenostjo nacionalnih držav (Mills 2002: 30- 31).

Problem transnacionalnih akterjev in njihovega delovanja je transparentnost, odgovornost (Held 2003a: 174), kljub temu pa Waters (2002: 61) trdi, da so podjetja vedno bolj internacionalizirana, saj nimajo več nacionalnega centra. Njihove odločitve so usmerjene v vedno večjo akumulacijo kapitala, zato so fleksibilne in fluidne. Ko vstopijo v prostor države, se izognejo nacionalni kontroli (Mills 2002: 24).

Govorimo lahko o prenosu dela suverenosti na ta nova transnacionalna podjetja in mednarodne organizacije, zato so ti akterji lahko novi nosilci suverenosti oziroma eden od nosilcev. Ker je njihova legitimnost vedno vprašljiva, ostajajo pod okriljem države. V tem kontekstu lahko govorimo o deljeni moči, o spogajani moči, pa tudi o vedno večjih relacijah med državo in ostalimi akterji in o vedno širšem in večjem omrežju upravljanja.

Bull (2003: 580- 581) predstavi paralelen odnos definiranja nosilcev suverenosti v srednjem veku in v današnjem času. Ugotavlja podobnost obdobij, saj so države s srednjem veku delile oder svetovne politike z različnimi združenji, danes pa ga delijo z drugimi akterji, avtoritetami na regionalni, svetovni, subdržavni in subnacionalni ravni.

Obstaja nekakšen soodvisen odnos nacionalne in globalne politike, saj ena brez druge ne more obstajati. Nacionalna politika legitimira in omogoča obstoj globalne politike, kot avtonomni akter pa ni več sposobna delovati neodvisno, zato potrebuje globalno politiko. Skratka, nacionalna država ni več sposobna avtonomno delovati, zato so potrebni drugi akterji, ki predstavljajo nove nosilce suverenosti. Ob tem pa država ne izgublja, saj je od nje odvisen tudi obstoj teh novih akterjev.

6. NOVE SUVERENOSTI

»Odnos med suverenostjo in globalizacijo je večplasten, pač odvisen od definicij suverenosti (notranja v smislu unilateralnega notranjega nadzora in nevmešavanja drugih ter soodvisna vestfalska v odnosu do drugih držav)« (Svetličič 2004: 132). Globalizacija je spremenila tradicionalno konceptualizacijo suverenosti, ki je bila vezana na teritorij. Takšno suverenost so države izgubile, zato bi tradicionalno gledanje na suverenost dejansko pomenilo njen konec, saj se države podrejajo sporazumom in s tem omejujejo doseg državne politike. Države so dejansko postale premajhne in hkrati prevelike. Premajhne za reševanje globalnih problemov in prevelike za reševanje lokalnih in regionalnih problemov. Gospodarski prostor je dejansko večji od države (Svetličič 2004: 132- 134).

Ta nova suverenost, ki jo lahko izpeljemo, je seveda deljena suverenost (Svetličič 2004: 134), saj je razdeljena med več akterji (regionalne, mednarodne, nevladne organizacije in civilna družba). Tako ni več neodtujljiva in nedeljiva. Dobila je nove značilnosti, ki pa se ne ujemajo z idealno- tipskim oziroma tradicionalnim konceptom. Po prvotnem pojmu sam koncept ne more biti deljiv, kaj šele odtuljiv, vendar to na mednarodnem prizorišču ne velja več, saj gre tu za mreže odnosov in avtoritet ter odvisnosti.

Tudi Hirst in Thompson (1999: 275- 277) omenjata nov koncept suverenosti, saj nacionalne države niso več vladajoče sile in nimajo več nadzora nad politikami, ki se izvajajo v okvirih državne avtoritete. Države so le en nivo politike, oblasti in upravljanja v kompleksnem sistemu oblasti in moči, kljub temu pa jih definira njihova centralnost, (za razliko od drugih akterjev), ki se kaže v neposrednem razmerju do njene populacije in ozemlja. Kljub temu država ostaja suverena, vendar v prenovljeni definiciji koncepta. Čeprav ne moremo več govoriti o izvajanju najvišje oblasti v okvirih lastnega teritorija, država še vseeno upravlja svoje meje ozemlja, vzpostavlja demokracijo, in predstavlja svoje državljane, ob tem pa ustvarja tudi pogoje legitimacije za urejevalne režime, mednarodne agencije, skupne politike, tako, da prenaša svoje suverenosti na te akterje in si jo sama zmanjšuje. Suverenost tako postane prenosljiv in deljiv koncept, kar se seveda ne sklada z idealno- tipskim pojmovanjem. Ta prenos oblasti oziroma dejanske suverenosti kaže na pomembno vlogo države, saj s tem

legitimira delovanje teh supradržavnih akterjev, ustvarja njihovo obliko in tako igra vlogo središčnega igralca med mednarodnimi agencijami in subnacionalnimi aktivnostmi. Prenos se vrši od zgoraj, preko sporazumov med državami in z združitvijo novih načel mednarodnega upravljanja, od spodaj pa preko državnega institucionalnega urejanja odnosov avtoritete in moči/oblasti med centralnimi, regionalnimi in lokalnimi vladami in javnega priznanja privatnega upravljanja in civilne družbe, vse to v okvirih lastnega ozemlja. Kot smo že omenili, so v sistemu upravljanja, v katerem imajo mednarodne agencije in regulatorni organi velik vpliv in vlogo, so države še vedno odločilne agencije predstavljanja. »Izvolijo« politike in jih prenesejo na raven nacionalnosti tako, da jih sprejmejo kot svoje. Ta način delovanja posrednega predstavništva še vedno lahko označimo kot demokratičnega. Gre se za vzajemno vplivanje mednarodne na nacionalno raven in obratno. Kljub temu pa so na strani države vidne razlike v obsegu legitimiranja in prevzemanja politik. V tem kontekstu govorimo o različni stopnji legitimnosti mednarodnih organizacij, saj civilni konsenz lažje dosežejo države (predvsem za tiste organizacije, katerih skrbi so problemi svetovnih razsežnosti, npr. varstvo okolja in človekovih pravic), kot bi ga korporacije, ki jim je bistveno ustvarjanje dobička.

Held (2003a: 164- 175) izpostavlja koncept liberalne mednarodne suverenosti, ki ima začetke že pred letom 1945. Vzpostavil se je ob potrebi po omejevanju in prenašanju dela svoje oblasti na mednarodne sfere. Gre za transformacijo, spremembo koncepta suverenosti iz pomena legitimne politične avtoritete v učinkovit nadzor z namenom vzdrževanja osnovnih standardov in vrednot. Takšnega nadzora ne more ukiniti ali razveljaviti nobeno politično telo. Ta nov pomen suverenosti in učinkovit nadzor se odražata predvsem v vprašanjih, ki zadevajo samoodločbo, demokracijo, človekove pravice, ki predstavljajo tudi temelje tega koncepta. Liberalna mednarodna suverenost je rezultat dogovora in konsenza med državami. Na teh temeljih se je legitimna politična avtoriteta zavezala za ohranjanje vrednot človekovih pravic in demokratičnih standardov v okviru moralnih in legalnih terminov.

Primer deljene suverenosti je Evropska Unija, kjer gre za mreže odnosov, v kateri je suverena moč razdeljena med akterji na internacionalni, nacionalni in lokalni ravni, kljub temu pa ostaja nacionalna država pri oblikovanju odločitev in distribuciji moči najpomembnejša, saj se sistemi sprejemanja odločitev nagibajo k ohranjanju suverenosti

držav. Govorimo o konsenzu kot o merilu za sprejemanje odločitev, vendar pa se pri oblikah sprejemanja odločitev vedno bolj kaže trend poudarjanja večine, kar že nakazuje na zmanjševanje avtoritet držav članic.

6.1 IMPERIALNA SUVERENOST

Vzporedno z globalizacijo proizvodnje in svetovnega trga sta nastala nov mednarodni in s tem tudi globalni red ter posledično nova oblika suverenosti, ki jo imenujemo Imperij. »Imperij je politični subjekt, ki te globalne izmenjave učinkovito utrjuje, je suverena oblast, ki vlada svetu« (Negri in Hardt 2003: 9). Kot smo že omenili, je moderna vestfalska suverenost postopoma propadla zato, ker so trg, globalni problemi ter novi akterji onemogočili delovanje takšnega koncepta države. Ta moderni koncept suverenosti je za določitev vloge političnega telesa postal neuporaben. Negri in Hardt (2003: 9- 14, 120- 124, 140- 159, 165- 169) menita, da zaton te suverenosti ne pomeni njenega dejanskega konca. Suverenost je prevzela samo novo obliko, nov model suverenosti, ki ga imenujemo Imperij oziroma imperialna suverenost. Ta je sestavljena iz vrste nacionalnih in nads nacionalnih organizmov, ki so poenoteni oziroma združeni pod eno samo logiko vladavine. Ker nacionalna suverenost ni mogla več delovati v novih pogojih globalizacije, se je transformirala. Moderna suverenost, ki je bila rezultat imperializma je v nasprotju z Imperijem, konceptom, ki ga ne moremo enačiti s kolonialnim pojmom, natančneje imperializmom in vezati na ozemlje. V njem tudi ni središčne oblasti. Imperij je v bistvu deterritorializiran in razsrediščen suveren, ki v enotno globalno sfero postopoma vsrkava vse meje. Njegovo delovanje je prostorsko totalno in ne pozna meja, obstoječe stanje pa utrjuje v smeri večnosti in deluje v vseh sferah družbenega. Iz tega lahko sklepamo, da gre za paradigmski preskok. Če so moderno suverenost ustvarjala binarna nasprotja, imperialno suverenost ustvarjajo moderne ureditve in razbitje dualizmov, dekonstrukcija pregrad vladajočih oblasti ter vzpostavljanje pluralnosti in mnogoterosti. Svetovni trg deluje preko nacionalnih meja, s čimer se posledično rušijo binarne delitve nacionalnih meja. Prostor nove suverenosti je zato odprt in ni omejen, kar je v nasprotju z moderno suverenostjo. Govorimo lahko o ekspanzivnosti koncepta, o preseganju meja in pregrad na vseh področjih. Ločnica

med zunanostjo in notranostjo ne obstaja več, to dialektiko nadomeščajo igre stopenj in intenzitet, hibridnosti in izumetničenosti. Model razumevanja imperialne suverenosti je oblika svetovnega trga, ki teži k čezmejnosti oziroma k celotni zunanosti. To suverenost določajo trije momenti: vključevalni, razlikovalni in upravljalni, ob tem je njeno bistvo korupcija, ki omogoča poliferacijo protislovij, nenehen proces spreminjanja in preobrazbe. Bistveno pa je, da je imperialna suverenost porazdeljena v mrežah.

Govorimo lahko o procesu globalizacije kot načinu spreminjanja koncepta suverenosti. Globalizacija kapitala je povzročila zaton suverenosti nacionalnih držav, ne pa zaton suverenosti kot takšne. Ta je spremenila svojo obliko in je odraz čezmejnega delovanja kapitala. Imperialna suverenost tako teži k enotnosti in sprejema različnost v zameno za bolj produktivno delovanje vseh političnih teles. To pa je v nasprotju z vestfalsko suverenostjo oziroma moderno suverenostjo, katere obstoj je temeljil na binarnih nasprotjih.

7. ALTERNATIVI

Znotraj politične globalizacije se že desetletje pojavlja vprašanje suverenosti držav, oziroma kako se suverenost prilagaja mreži transnacionalnih odnosov in izzivom, ki jih prinaša globalizacija. »Eden od njenih prepričljivejših odgovorov na te nove izzive je formiranje multicentričnega upravljanja (»multicentric governance«), kar z drugimi besedami pomeni multicentrično odločanje in regulacijo, ki se pri svojem delovanju upira na eni strani na regionalne in transnacionalne (globalne) organizacije, na drugi pa na regionalne in mednarodne pravne norme« (Rosenau v Rizman 2004: 21). Rosenau (2002: 8) govori o novi obliki globalnega upravljanja, ki jo imenuje multilaterizem.

Vzpostavila se je nova infrastruktura, ki postavlja temelje za novo obliko upravljanja, v kateri gre za mrežo relacij med političnimi akterji, v kateri države nimajo več dominantne vloge in v kateri ne moremo več govoriti o centru politične avtoritete. V tem multicentričnem ali policentričnem upravljanju nima noben akter ključne besede, in ga ni možno revidirati. V takšni obliki upravljanja delujejo naslednja razmerja in načela:

- odnosi med transnacionalnimi organizacijami (konflikti ali kooperativni odnosi);
- na dnevnem redu se pojavljajo transnacionalni problemi in transnacionalni dogodki;
- vzpostavljajo se transnacionalne strukture in skupnosti (Beck 2003: 58- 59).

7.1 ROUSENAUJEVO MULTICENTRIČNO UPRAVLJANJE

Zaradi vedno večje kompleksnosti svetovnega delovanja, izgube moči nacionalnih držav in nastanka novih akterjev, ki pridobivajo na moči, se mora vzpostaviti sistem, ki bo obvladoval vse ravni delovanja.

Nova oblika svetovne ureditve, ki je rezultat večnivojskega odločanja in oblikovanja pravil, bi morala temeljiti predvsem na multilaterizmu, kot večnivojskem delovanju (naddržavno, npr. primer UN, regionalno, npr. EU, transnacionalno, npr. civilna družba,

poddržavno, npr. mestni sveti), ki bi med te nivoje infiltriral delovanje nacionalnih vlad. Ta nova oblika bi temeljila na pluralizmu in brezcentričnosti avtoritete moči ter na fragmentirani politični avtoriteti. Najpomembnejša karakteristika globalnega upravljanja je seveda rekonfiguracija avtoritete med različne ravni ali infrastrukturami upravljanja (Held in McGrew 2002: 9- 10). Zaradi številnih akterjev je potreben reguliran sistem nadzora, ki pa je možen le ob vzpostavitvi sodelovanja med določenimi interesnimi sferami.

Multilaterizem je oblika globalnega upravljanja, ki predstavlja eno izmed alternativ ob kompleksnosti in zmešnjavi v zvezi z definiranjem avtoritet in z delovanjem v vedno bolj globalizirani družbi.

Da bi nove institucije na mednarodni ravni dosegle cilj, ki predstavlja boljše upravljanje globalnega sveta, morajo naslednje generacije zaščititi pred posledicami vojne, kar je zapisano že v Ustanovni listini Združenih narodov. V ta namen morajo odpraviti ali vsaj omejiti vse »negativne eksternalije decentraliziranega delovanja« (Keohane 2002: 327). Za omejitev oziroma odpravo (npr. terorizma, diktatur, kriminala itd.) se morajo države vzajemno prilagajati skupnim politikam, njihove vladajoče institucije pa morajo omogočiti središčne pomene v igri koordinacije, v kateri gre predvsem za vzpostavljanje skupnih standardov. Ob vsem je za globalno upravljanje nujno, »da zagotovi varovanje pred najhujšim izkoriščanjem ljudi« (Keohane 2002: 328) za doseganje večje produktivnosti le-teh. Zaradi tega so potrebni tudi določeni kriteriji poteka globalnega upravljanja kot so odgovornost, participacija in prepričevanje (Keohane 2002: 325- 329).

James Rosenau (2002: 70- 86) trdi, da globalno upravljanje, (predvsem multicentrično), opredeljuje sfero delovanja, v katerih so meje držav zabrisane. Namesto njih so v ospredju sfere avtoritet, katerim smo odgovorni in ki upravljajo razne ravni družbe. Ob tem prihod omrežij povzroči umikanje formalnih in hierarhičnih struktur ter razsrediščenje avtoritet, ter njihovo delovanje na več ravneh. Izpostavil je šest temeljnih oziroma splošnih oblik globalnega upravljanja, ki predstavljajo njegovo strukturo. Te so:

- omrežno upravljanje,
- »side-by-side« upravljanje,

- »mobius-web« upravljanje,
- upravljanje od zgoraj navzdol,
- upravljanje od spodaj navzgor in
- tržno upravljanje.

Prve tri oblike predstavljajo globalno upravljanje v vertikalni in horizontalni smeri. Ti procesi upravljanja niso najbolj kompleksni, največjo vlogo v njih igrajo nevladne organizacije. Druge tri oblike, ki sestavljajo strukturo globalnega upravljanja delujejo enosmerno in bolj v okviru uradnih oziroma formalnih urejevalnih mehanizmov. Akterji, ki sodelujejo pri upravljanju globalne družbe so: transnacionalne korporacije, mednarodne vladne in nevladne organizacije, subnacionalne in nacionalne vlade ter tržišča. Velik vpliv imajo tudi neorganizirane elitne skupine in množična javnost. Vsak med njimi je na svoj način vključen v posamezne strukture globalnega upravljanja. Omrežno upravljanje vključuje sodelovanje med vladami in poslovnim svetom, med nevladnimi in mednarodnimi nevladnimi organizacijami ter med mednarodnimi vladnimi organizacijami. »Side- by –side« upravljanje vključuje interakcije med nevladnimi in mednarodnimi nevladnimi organizacijami ter nacionalnimi vladami. »Mobius- web« upravljanje pa zajema interakcije med vsemi akterji, ki se pojavljajo na prizorišču globalnega upravljanja. Tudi formalne oblike globalnega upravljanja zajemajo interakcije med različnimi akterji. Upravljanje od zgoraj navzdol vključuje delovanje med vladami, transnacionalnimi korporacijami ter mednarodnimi vladnimi organizacijami. Direktive za to upravljanje in delovanje potekajo na formalni ravni, za razliko od tipa upravljanja od spodaj navzgor, kjer vse poteka v bolj neformalnih strukturah z akterji kot so množična javnost, nevladne in mednarodne nevladne organizacije. Tržno upravljanje je tako formalno kot neformalno, saj zajema vsakdanje interakcije med vladami, mednarodnimi vladnimi organizacijami, elitami, tržišči, množično javnostjo in transnacionalnimi korporacijami. Vsi ti tipi globalnega upravljanja kažejo na kompleksnost in brezmejnost svetovnih politik.

Vse to dokazuje vedno intenzivnejšo fragmentacijo, ki poteka v več smereh, pa tudi procese interakcij med identitetami, ki se pojavljajo na mednarodnem prizorišču. Med delovanjem in obstojem obstaja vedno večja odvisnost. Spoznanje tega dejstva in spoznavanje multicentričnega globalnega reda nam omogočata doseganje uspešnejšega upravljanja globalne družbe.

7.2 TRANSNACIONALNA DRŽAVA

Transnacionalna država, ki se nam ponuja, v vrsti možnosti učinkovitejšega demokratičnega globalnega upravljanja je v množici akterjev in ravni oblikovanja odločitev ter v mreži odnosov, kot druga alternativa. Po Becku (2003: 143- 150) predstavlja trdno državo, katere moč je posledica odgovorov, ki se oblikujejo v odnosih sodelovanja, na procese globalizacije. Predpogoj za to novo tvorbo je kooperativno povezovanje nacionalnih držav v skupnost, ki temelji na kozmopolitnosti. Gre za vrednoto, ki predstavlja »enakost dostojanstva in vrednosti, aktivnost agencij, osebno odgovornost in zanesljivost, strinjanje, reflektivno posvetovanje in kolektivno sprejemanje odločitev preko postopkov izvolitve, vključenost in subsidiarnost, izogibanje resnim krivicam in izboljšanje nujnih potreb« (Held 2003b: 515) in vzajemno spoštovanje interesov (Beck 2003: 143- 150). Pri tem konceptu gre dejansko za zamenjavo delovanja mednarodne skupnosti od mednarodnih odnosov k transnacionalni politiki. Za njen obstoj je pomembno zavedanje le-te. Novi model, ki ga imenujemo transnacionalna država, označujejo naslednje značilnosti:

- ne- teritorialnost,
- na- cionalnost,
- potrjevanje pomena države,
- globalnost,
- določitev in organiziranje transnacionalnosti (Beck 2003: 143- 150).

Transnacionalna država po Becku (2003: 143- 150) ne priznava konceptov internacionalnosti in supranacionalnosti, saj so le-ti v neposredni povezavi s konceptom nacionalnosti, ki ne sodi v model transnacionalne države. Ena izmed pomembnejših značilnosti tega modela je tudi globalna država, ki predstavlja provinco svetovne družbe in njeno pozicijo v ekonomiji ter v policentrični svetovni politiki. Za njeno delovanje je potrebna globalnost, ki je temelj njenega delovanja in mišljenja, transnacionalno sodelovanje, usmerjenost v odnos globalno-teritorialno, v katerem ni izključujoče avtoritete in njihove suverenosti, ampak več in predvsem učinkovitejše suverenosti. Centralizacija in decentralizacija potekata hkrati. Gre za številne transnacionalne akterje, ki koncentrirajo svojo moč za doseg določenih skupnih interesov.

8. ZAKLJUČKI

S tem, ko je globalizacija načela temelje vestfalskega reda, je načela tudi državocentrični sistem. Ob vzpostavljanju novih ravni delovanja države toneta v pozabo pomen meja in tradicije. Država ni več omejena na svoj teritorij. Vse pravine globalizacije gredo preko začetnih izvorov, natančneje države oziroma njenega ozemlja. Globalizacija je zato, »kot ekstenzivni in intenzivni pojav postavila pod vprašaj tradicionalno samozadostnost in skoraj absolutno razumljeno politično subjektiviteto nacionalnih držav« (Rizman 2005: 580). Politična moč in njene posledice niso več omejene le na nacionalne vlade, saj jih le-te delijo z ostalimi transnacionalnimi akterji. Kljub temu pa ne moremo trditi, da globalizacija povzroča zaton nacionalne države. Njena vloga je sicer spremenjena, vendar je njen pomen še vedno ključen, saj država še naprej oblikuje mednarodno skupnost in jo legitimira. Država je še vedno tisti akter, ki suvereno odloča ali bo sprejel nove oblike in ravni upravljanja. Regionalizacija je posledica globalizacije in odraža neteritorialno klasično delovanje države kot akterja. Ekonomski in tehnološki razvoj ter njuno posledično integriranje sta povzročila ponovni premislek o konceptu suverenosti. Vloga države kot nosilke suverenosti se je spremenila. Lahko govorimo o njeni zmanjšani vlogi na mednarodnem prizorišču in predvsem o zmanjševanju njene suverenosti, ne moremo pa govoriti o njenem zatonu, predvsem zaradi večanja in rasti negativnih eksternalij, ki jih povzroča globalizacija, katere skuša država skrbno odpraviti.

Kot pravi Giddens (Brezovšek 2003a: 6), država izgublja nadzor nad svojim prostorom in časom, saj vanjo prihajajo nove sile in vsebine, ki jih ni več sposobna nadzirati. Sama ne more reševati problemov ekološke onesnaženosti, znanstvenih odkritij, človekovih pravic, lastne varnosti in podobno. Kljub temu, da skuša ohranjati suverenost nad določnimi viri, o čemer govori tudi, je pri tem neučinkovita in so stroški njenega ohranjanja večkrat višji kot je njena dejanska vrednost (Beck 2003: 147). Težišče državnega upravljanja se je preusmerilo. Širjenje trga je povzročilo nastanek številnih transnacionalnih korporacij, ki delujejo v interesu kopičenja kapitala, zaradi česar so bile mednarodne nevladne organizacije prisiljene razširiti obseg delovanja v smislu zaščite nekaterih temeljnih pravic, ki izgubljajo v boju z logiko trga.

Martin Wight meni, da se je pomen koncepta za delovanje sistema ves čas spreminjal. Sprva je deloval kot teorija, ki upravičuje absolutno kraljevo oblast v njegovem modernem kraljestvu, kasneje pa je koncept postal orodje (Wight v Keohane 2003: 151). Danes deluje kot pogajalski adut nacionalnih držav v njihovih odnosih do transnacionalnimi akterji (Rizman 2005: 582). Tradicionalna ali vestfalska suverenost »se ohranja predvsem na področjih politične simbolike in politike identitete« (Rizman 2005: 592), je pa še vedno ključno načelo mednarodnih odnosov, le da ni več direktno locirana v mejah nacionalnega teritorija.

Učinki globalizacije so za državo spodbujevalni in hkrati omejevalni. Spodbujevalni so v smislu njenega širšega spektra delovanja, transnacionalnega sodelovanja, torej delovanja preko meja lastnega ozemlja, omejevalni učinki pa so v smislu zmanjševanja njene moči in oblasti v mreži odnosov med različnimi akterji na mednarodnem prizorišču. Omejevalno je tudi to, da država v globalni politiki ne more več delovati kot popolnoma avtonomen subjekt.

Po drugi svetovni vojni, torej v današnjem obdobju globalizacije so se nosilci suverenosti razkropili in razmnožili. Najbolj opazna sta razvoj in razmah transnacionalnih korporacij, kot rezultat nezmožnosti omejevanja kapitala ter razvoj mednarodnih nevladnih organizacij, kot interesne skupine ali skupine pritiska za zaščito pravic v vse večji odvisnosti vseh družbenih področij od kapitala.

Globalizacija je ustvarila nov transnacionalni prostor, transformirala nacionalni in mednarodni pravni red in s tem temeljni koncept države, njeno suverenost. Le-ta je dobila novo obliko in vlogo. Ne moremo je več definirati kot najvišjo obliko oblasti, ki je ni mogoče deliti. Zaradi mreže transnacionalnih odnosov je vestfalska oziroma moderna suverenost neučinkovita in preoblikovana v postmoderno obliko koncepta, ki le-to deli med več avtoritetami. Ob deljivem konceptu se je pojavil tudi koncept imperialne suverenosti, ki ruši ustaljene prakse delovanja akterjev in njihova binarna nasprotja ter teži k enotnosti. Za produktivnejše delovanje vseh političnih teles sprejema različnost.

Alternativi kot sta multicentrično globalno upravljanje in transnacionalna država, sta po mojem mnenju edini ustrezni, saj ju je mogoče aplicirati v prakso. Temelji

multicentričnega upravljanja so že postavljeni in v določeni meri že delujejo. Politični subjekti se v multicentričnih odnosih soočajo z multicentričnimi odločitvami, v katerih noben subjekt ne prevlada. Delovanje takšnega sistema omogoča soodvisna vez. Beckova transnacionalna država v teh odnosih omogoča večjo demokratičnost, saj odnosi temeljijo na kozmopolitizmu in večji globalnosti ter najpomembneje, temeljijo na zavedanju o transnacionalnosti politike. Nova zavedanja o problematiki odnosov in večja želja po demokratičnem delovanju mednarodnega sistema pomenita njegovo alternativo.

Vestfalski sistem mednarodnih odnosov je bil že tako konkretno načet, da ga je začel izpodbijati postvestfalski sistem z novimi političnimi teorijami in koncepti. Med političnimi subjekti so se na novo definirali odnosi. Suverenost je še vedno ključna, vendar omejena. V globalizaciji koncept suverenosti ni izgubljen, je samo prenesen in razdeljen, tako da lahko govorimo o celotni transformaciji koncepta in pojma. Suverenost, kakršno so oblikovali analitiki in teoretiki pred več kot štiristo leti ne obstaja več. Njen premik v smeri rušenja starih doktrin o nedeljivosti in najvišji oblasti ter rušenja binarnih nasprotji je povzročil vsestranski razvoj.

Govorimo lahko o postvestfalskem sistemu, v katerem je državocentričnost preusmerjena v policentričnost, v množičnost delovanja transnacionalnih akterjev, ki pa nacionalnim akterjem spodkopavajo suverenost in oblast. Koncepta globalizacije in suverenosti sta prišla navzkriž. Suverenost, ki predstavlja normativni temelj mednarodnega reda in globalizacija, ki prostor zmanjšuje in odpravlja najvišje oblike oblasti. Vestfalski koncept suverenosti, ki predstavlja »pojem, ki označuje najvišjo stopnjo pravice do ukazovanja« (Matteucci 1999: 169), je sedaj postal pojem ali orodje za uveljavljanje interesov političnih akterjev in ključni element identitete nacionalnih držav. Te si morajo to »pravico« deliti s konkurenti, to je z akterji, ki so v razvoju pridobili pravico podeljevanja suverenosti drugim in sebi.

9. VIRI IN LITERATURA

- Balažic, Milan (2004): Globalizacija in nacionalna država. V: Brglez, Milan in Zajc, Drago (ur.): *Globalizacija in vloga malih držav*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 199- 212.
- Beck, Ulrich (2003): *Kaj je globalizacija?: zmote globalizma- odgovori na globalizacijo*. Ljubljana: Krtina.
- Brezovšek, Marjan (2003a): Uvod: Globalizacija in nova paradigma upravljanja. V: Brezovšek, Marjan in Haček, Miro (ur.): *Globalizacija in državna uprava*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 5- 8.
- Brezovšek, Marjan (2003b): Koncepti globalizacije: kot nadaljevanje moderne ali kot nova paradigma. V: Brezovšek, Marjan in Haček, Miro (ur.): *Globalizacija in državna uprava*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 11- 23.
- Bull, Hedley (2003): Beyond the State System. V: Held, David in McGrew, Anthony (ur.): *The Global Transformation Reader: An Introduction to the Globalization Debate*. Oxford: Polity, 577- 582.
- Hamelink, Cees (1993): Globalism and National Sovereignty. V: Nordenstreng, Kaarle in Schiller, Herbert (ur.): *Beyond National Sovereignty*. Norwood, NJ, Ablex, 371- 393.
- Held, David (2003a): The Changing Structure of International Law: Sovereignty Transformed?. V: Held, David in McGrew, Anthony (ur.): *The Global Transformation Reader: An Introduction to the Globalization Debate*. Oxford: Polity, 162- 176.

- Held, David (2003b): *Cosmopolitanism: taming Globalization*. V: Held, David in McGrew, Anthony (ur.): *The Global Transformation Reader: An Introduction to the Globalization Debate*. Oxford: Polity, 514- 529.
- Held, David in McGrew, Anthony (2002): *Governing globalization: power, authority and global governance*. Cambridge (UK): Polity, Oxford, Malden (MA): In association with Blackwell, xi– 21.
- Held, David, McGrew, Anthony, Goldblatt, David, Perraton, Jonathan (1999): *Global transformations: Politics, Economics, Culture*. Cambridge: Polity Press.
- Hewson, Martin in Sinclair, Timothy J. (1999): *The Emergence of Global Governance Theory*. V: Hewson, Martin in Sinclair, Timothy J. (ur.): *Approaches To Global Governance Theory*. Albany: State University of New York Press, 3- 22.
- Hirst, Paul in Thompson, Graham (1999): *Globalization in Question*. Cambridge: Polity, Malden (MA): Blackwell.
- Humanitarian Intervention. Legal and political aspects (1999). Copenhagen: Danish Institute of International Affairs (DUPI).
- Keohane, Robert O. (2002): *Governance in a Partially Globalized World*. V: Held, David in McGrew, Anthony (ur.): *Governing globalization: power, authority and global governance*. Cambridge (UK): Polity, Oxford, Malden (MA): In association with Blackwell, 325- 347.
- Keohane, Robert O. (2003): *Sovereignty in International Society*. V: Held, David in McGrew, Anthony (ur.): *The Global Transformation Reader: An Introduction to the Globalization Debate*. Oxford: Polity, 147- 161.
- Koenig- Archibugi, Matrias (2002): *Mapping Global Governance*. V: Held, David in McGrew, Anthony (ur.): *Governing globalization: power, authority*

and global governance. Cambridge (UK): Polity, Oxford, Malden (MA): In association with Blackwell, 46- 69.

- Lechner J., Frank in Boli, John (2000): *The globalization reader*. Malden (Mass.), Oxford: Blackwell.
- Mathews, Jessica T. (2003): Power Shift. V: Held, David in McGrew, Anthony (ur.): *The Global Transformation Reader: An Introduction to the Globalization Debate*. Oxford: Polity, 204- 212.
- Matteucci, Nicola (1999): *Novoveška država*. Ljubljana: FDV.
- Mills, Kurt (2002): *Human rights in the emerging global order: a new sovereignty?*. Basingstok, New York: Palgrave Macmillan.
- Negri, Antonio in Hardt, Michael (2003): *Imperij*. Ljubljana: Študentska založba.
- Raghavan, Chakravartni (1993): The New World Order: the View from the South. V: Nordenstreng, Kaarle in Schiller, Herbert (ur.): *Beyond National Sovereignty*. Norwood, NJ, Ablex, 64- 83.
- Rizman, Rudi (2004): Demokracija v precepu: od teritorialne (nacionalne) k transnacionalni (globalni) demokraciji. V: Haček, Miro in Zajc, Drago (ur.): *Slovenija V EU: zmožnosti in priložnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 17- 32.
- Rizman, Rudi (2005): Globalizacija in nacionalna država- razsežnosti in paradoksi njunega medsebojnega razmerja. V: Lukšič, Igor (ur.): *Teorija in praksa*, letnik 42, številka 4/6 julij, december 2005. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 579- 593.

- Rosenau, James N. (1999): Toward an Ontology for Global Governance. V: Hewson, Martin in Sinclair, Timothy J. (ur.): *Approaches To Global Governance Theory*. Albany: State University of New York Press, 287- 301.
- Rosenau, James N. (2002): Governance in a New Global Order. V: Held, David in McGrew, Anthony (ur.): *Governing globalization: power, authority and global governance*. Cambridge (UK): Polity, Oxford, Malden (MA): In association with Blackwell, 70- 86.
- Scholte, Jan Aart (2005): *Globalization: a critical introduction*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.
- Simoniti, Iztok (1999): Uvod. V: Matteucci, Nicola: *Novoveška država*. Ljubljana: FDV.
- Soros, George (2003): *Globalizacija*. Tržič: Učila International.
- Svetličič, Marjan (2004): *Globalizacija in neenakomeren razvoj v svetu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Waters, Malcolm (2002): *Globalization*. 2nd Edition. London, New York: Routledge.
- Woods, Ngaire (2002): Global Governance and Role of Institutions. V: Held, David in McGrew, Anthony (ur.): *Governing globalization: power, authority and global governance*. Cambridge (UK): Polity, Oxford, Malden (MA): In association with Blackwell, 25- 45.